

KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ

XII : I

SAYI : 6 CİLT : I

MART - NISAN 1965

EDEBİYAT

SANAT

FOLKLOR

TARİH

COĞRAFYA

AKTÜALİTE

Fiyatı : 2 Lira

Başınur Matbaası - Ankara

1 3 6 5

KAFKASYA

İKİ AYDA BİR ÇIKAR
KÜLTÜREL DERGİ

YIL : I SAYI : 6 CİLT : I MART - NİSAN 1965

İÇİNDEKİLER

İkinci Yıla Girenken	KAFKASYA
Çerkes Adetleri	SE TENAY
Şeyh Mansur	B. BATIRHAN
A. Kuzey Kafkas Der. Çalışmaları H.	★
Kafkas Milletleri	Mahmut KUSKO
Unutmayacağımız Günler	★
Hacı Murat Hakkında	Mahmut KUSKO
K. Kafkas Demeğinin Başarıları	★
Eski Adige (Çerkes) Tarihi	Dr. Yastı GÜSAR
Kafkasyalıların Medeniyeti	Yahit CANBEK
Konchuk'un Uçurumu (Hikâye)	Kadir İ. NATHO
Abrskil	A. AYTEK
Kafkas (Şiir)	TARAS SHEVCHENKO
İki Küçük Hikâye	★
Aktualite	★

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü

İZZET AYDEMİR

Teknik İşler :

BAYRAM HERGÜNER

Her çeşit yazışma, abone adresleriyle

Yönetim Merkezi :

Emek Mahallesi 75. ci Sokak

No. 61/5

Bahçeievler - Ankara

★

Dizildiği ve basıldığı yer :

BAŞNUR MATBAASI

★

ABONE TARİFESİ :

Yıllık Abonesi : 12 TL.

Yabancı Memleketter : 24 TL.

★

Gönderilen yazılar ve resimler
başlısın veya basılmamasın içinde
olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılar,
da gerekli düzeltmeleri yapmaya
yektelidir.

Dergide basılan tercüme yazılardan
doğacak her türlü sorumluluk
gevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak
gösterilmek şartıyla başka yerde
yayınlanabilir.

İKİNCİ YILA GİBERKEN

Kafkasya dergisi altıncı sayısıyla birinci yılını tamamlayıp ikinci yıla girmiş bulunuyor. Biz dergi yöneticileri, yayın hayatına atılırken bu işin zorluklarını düşünmüş ve bununla ilgili olarak yayınladığımız bir yazımızda, bir deneme devresi geçireceğimizi ve alacağımız sonuca göre yayına devam edip etmeyeceğimizi karar vereceğimizi bildirmişti. Bir senelik yayın hayatından sonra aldığımız sonuç bizim için çok verimkâr olmuş, dergimizin gerek Türkiye'de, gerekse Türkiye dışındaki Kuzey Kafkasyalı hemşerilerimiz arasında gördüğü ilgi, artık yayın hayatından çekilmemizin imkânsızlığını ortaya koymuştur. Pekçok hemşerilerimizden aldığımız mektuplar ve gördüğümüz destek bizim çalışma gücümüzü arttırmıştır. Bu amaçla dergimizin bundan sonraki yayım şekli ve tasarlamanın yenilikler okuyucularımıza ayrıca bildirilecektir.

Biz dergi yöneticileri şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da hemşerilerimizin maddi ve manevi yardımlarının devam edeceğine inanıyor, millî kültürümüzü en az hemşerilerimizin de bizim kadar hizmetle kusur etmeyeceklerine inanıyoruz. Dergimiz yedinci sayısından itibaren yepyeni bir şekilde çok daha cazip olarak okuyucularımızın hizmetinde olacaktır. Hiçbir karşılık beklemeden bize yardım elini uzatan ve usandıran bu yardımlarını devam ettiren Türkiye'deki ve dışardaki, bilhassa Amerika'daki hemşerilerimize Okuyucularımız huzurunda teşekkürü borç biliriz.

KAFKASYA

ÇERKES ADETLERİ

İ
CESARETE SAYGI

(Geçen Sayıdan Devam)

Çeviren : SETENAY

Günün birinde bir köyün gençleri Kafkas prenseslerinden birinin kalbini fethederek kaçmaya kandırdılar. Kaçırma işi başarıyla sonuçlandı. Gençlerin afı için perns (Pşi) ve giden Thameteler onu çok öfkeli bukdular Gençler azı kaçırmakla kalmamış birçok eşyayı da birlikte götürmüştü Bu sebeple bütün ka-bilinin ödiyemiyeceği bir ağırlık altında kalmışlardı. Thameteler bu kötü haber-le döndü ve istenen ağırlığa büyüklüğü karşısında düşünceye daldılar. Gele-neklere göre kızın geri verilmesi imkansız ve çok sevilen prensin de memnun edilmesi gerekiyordu. Nihayet bütün kabilenin nesi varsa ortaya döktükleri ağır-lığın ödemesi kararlaştırıldı. Bu arada istemedikleri halde bütün kız ve kadın-lar saçlarını keserek ağırlığa eklidiler ve durum prense bildirildi. Bu durum karşısında çok mütehasıs olan prens: «Demek akrabalarının sizin nazaranızda çok büyük bir yeri varmış dedi. Sonra da getirilen bütün para ve mücevherati hade ederek: «Beni iki defa mağlup ettiniz. Birincisi cesaretinizle, ikincisi ise cömertliğinizle.»

Ve Thameteler prensin hayır duaları arasında, büyük bir şaşkınlık ve sevinç içerisinde hedyeleriyle geri döndüler. Bu olay Kafkas Prens (Pşi) lehinin halkla olan mühassebetlerini, onlara karşı sevgi ve cömertliklerini anlatması bakımın-dan büyük önem taşır.

KAFKAS KADINI

Komplikte olan evlenme törenlerinin sosyal yönden ve moral bakımından topluluğun üzerinde olağan üstü etkileri bir gerçektir. Evlenmenin çeşitli zorlukları sebebiyle kız ve erkek kaçmaya veya kaçırmaya zorlanmaktadır. Bu şekilde evlenen çiftler iyi ve kötü zamanlarında birbirlerinin yanında olmak zorunlu-ğundadırlar. Bu zorunluk evliliğin bozulmuyacak bir şekilde sıkı bağlarla bağ-lanmasını gerektirmiştir. Ailesinin rızası dışında kaçmak suretiyle evlenen bir kızın başına gelebilecek çeşitli hallerden dolayı kızın ailesi hiçbir şekilde kendi-lerini sorumlu görmeyiz. Burada bütün sorumluluğu kız kendisi yüklenmiş ol-duğundan evliliğini başarıyla devam ettirmek zorunluğundadır.

Kocasını da bunu iyi bildiğinden karısına bütün gücüyle yardım eder. Çünkü karısı ona karşı olan aşkı uğruna arkadaşlarını, ailesini terkemiş onun aile ve yakınlarını kendi öz ailesi olarak kabul etmiştir. Karı, kocası aralarında çık-ması muhtemel herhangi bir anlaşmazlıkta bu durumu göz önünde tutar, kızın ailesi tarafından ayıplanacaklarını hiçbir zaman aklıdan çıkarmazlar.

Gelin yeni evinde sevgi ve nezakete karşılanır. Çünkü o büyük bir fedakâr-lık göstermiş sevgisi uğrunda ailesini terkemiştir. Kocasını taraftarları da ge-linlerine öz kızlarıymış gibi bakar, her iki taraf birbirlerini incinmemek için azamî gayret sarfederler.

Yeni evliler yerleşir yerleşmez gelin annesinin öğrettiği şekilde kendine

(Kızye Kafkasçada Bir Düşün)

düşen sorumluluğu yüklenir. O andan itibaren kocasının ve kendisinin ihtiyacı olan şeyleri yapmaya başlar. Bu arada günlük giyeceklerini yün, ipek ve pamuk luları örmeğe ve dokumaya başlar. Yastık, minder, çarşaf ve halı gibi şeyler bunlar arasındadır. Ayrıca çeşitli nakışlarla bunları süsler. Özel derilerden kal-pak, yapar, kocasının ayakkabısının tabanını hazırlar.

Kızlar evlenmeden önce, daha kendi evlerindeyken her çeşit yemek pişir-meği, yağ çıkartıp peynir yapmayı, et kurutmayı annelerinden öğrenmişlerdir. Savaş zamanlarında hazırlanan özel bir yemek uzun zaman tazelikliğini koruyabi-len ve besleyici (kalorisi fazla) özelliği büyük olan cinstendir. Bu yemek süt, bal ve harnur karışımıyla meydana getirilir.

Kadın aynı zamanda tutumlu olmak zorunluğundadır. Evideki ocak, ısıt-mak, yemek pişirmek, kurutmak gibi çeşitli amaçlarda kullanılır.

Bütün bu işlerden ayrı olarak kadın topluluğa süregelen gelenek ve alışkan-lıklara göre çocuklarını yetiştirmekle sorumludur. Onun ailesinden göreceği saygı ve sevgi biraz da çocuklarına karşı gösterdiği davranışa bağlıdır. Bu so-rumluluk gözönünde bulundurularak Kafkaslı kız küçüklüğündenberi dikkatle yetiştirilir. O, bir genç kız olarak iyi duyguları ve terbiyesiyle; bir genç kadın olarak da evinde tam bir serbestlik içinde, ev işlerini istediği şekilde taktikle bıraktığı derin izlenimlerin etkisi altında genç erkek tarafından daima arandı. Kendisine karşı sevgi ve saygıdan başka birşey düşünmeyen bir kayın validesi olduğu ona hatırlatıldı. Bu durum hernekadere kayın valideler hakkında işitilen hikâyelerle tezat teşkil eder gibi görünüyorsa da Kafkaslılar arasında bunun dışında pek az istisnalara rastlanmıştır.

(DEVAMI VAR)

ŞEYH MANSUR

Yazan : B. BATIRHAN

1748 senesinde Çeçenistanın Merkezi Grozni civarındaki ALDI köyünde Orta halli, Müslüman ve dindar bir ailenin bir Erkek çocuğu dünyaya gelmiş ve Uşurma adı verilmişti.

Küçük Uşurma okuma çabına gelince, köyündeki medresede tahsil başlanmış, Kur'anı öğrenmiş ve zamanla Arapçayı ilerleterek Kur'anın manasını anlamaya çalışıyordu.

O devirde Kafkasyada İslâmîyin en koyu merkezi ve Din Alimlerinin bulunduğu bölge, Dağıstan olduğundan Uşurma din alanında tahsilini derinleştirmek için Dağıstana gitti. Arapçasını ve dini bilgisini takviye ederek Memleketine döndükten sonra köyünün imamı oldu. Kur'anı gerçek mânasını anlamaya başladığı andan itibaren, Peygamberin sağlığında, İslâm Dini'nin yayılması esnasında cereyan eden olaylar ve İslâm mücahitlerinin hayatı Uşurmayı çok sarmıştı.

Yaradılış bakımından Uşurma Cesur, Zeki, Çalışkan, aydın, hitabet kudretine sahip bir şahsiyetti. Camilerde yaptığı vaizlerde kısa zamanda kendisini halka tanıttı ve sevdiirdi. Kitleyi belirli bir istikamete yönlendirmek ihtiyacını duymağa başlamıştı.

Vaizlerinde, kafkasyayı ıstihlaya hazırlanan Ruslara karşı Milletlerini hazırlamak ta büyük çaba sarf ediyordu.

Rus istilasının başlayacağı duyulunca Millet kendisini tam bir güvenle İmam ve reis seçti ve Şeyh Mansur ünvanını aldı.

O tarihlerde (İmaret) yalnız dini bir lakap değil, aynı zamanda şef, reis manasını taşıyordu. Bu suretle Kafkas kavimleri arasında Din ve tarikat esaslarına dayanan kuvvetli bir birlik vücuda getirmeye çalışan Uşurma bu birliği, coğrafi birlik, kader birliği şeklinde kymelendiriyordu.

Şeyh Mansurun etrafında başlangıçta Çeçen ve İnguşlar toplanmışlardı. Sonralar bölgede ismi yayılarak Dağıstan ve Kabartaydaki beyler de onu desteklemeye başladılar. Bu hususu «16-19 Asırlarda Rusların Kafkasyadaki Siyaseti» adlı eserinde (N. A. Siminov S. 139) açıklamaktadır.

Avarların reisi olan UMMUHAN Şeyh Mansura gönderdiği mektupta hediye-lerle kendisini görmeye geleceğini ve bütün Müslümanların birleşmesi İhtizamını bildiriyordu. Keza küçük Kabartayda DOLA'ya ait olan köylerde Ozden VIORDA'da Şeyh Mansura birleşmeye hazır olduğunu bildiriyordu.

Ruslar Kafkasyayı ıstihla gayesini gerçekleştirmek için ilk adım olarak batıdan doğuya doğru STAVROPOL-GİYORGİYEFSKI-MOZDOK-KIZILAR hatlarını elde ederek seçilen bir çenber hatlı kurmuşlardı ve buraları müstahkem mevki haline getirmişlerdi. Bundan dolayı Mansurun ilk taarruzu kızlar kalesine yöneltildi. Kızlar bölgesi tahkimli olduğundan çevresi' tahrip edildi ve Ruslara zayıf veridilerle bir çok ganatın ve esir alınarak geri çekildi.

Rusların karşı hareketi bekleniyordu. Bu durum karşısında Şeyh Mansur yayınladığı bildiriye:

«Esirgeyen, bağışlayan Ulu Tanrının adı ile başlıyorum ki: Allah bize, düşmanlara karşı gücümüzün yettiği kadar bütün kuvvetlerle hazırlık yapınız diye emrediyor. Dağıstanlıları ve bütün müslümanları cihadı davet ediyorum.

Ayrıca Rus düşmanlığım aşlamak için...

Hasta olursanız Rus doktorlarına muayene ve tedavi olmayınız, belki bir gün Rus ile dost olursunuz.

Rus eseri olan her şey ve Rusun tavır ve hareketlerine uygun her vasıf haramdır...» diyordu.

Şeyh Mansur

Bu beyanname üzerine cihat için toplananların sayısı 10.000 ni bulmuştu.

Kafkasyada Mansurun etrafında dini kısıve altında kuvvetli bir milliyetçi gurubun teşekkül etmekte olduğunu anlayan: Kırım ve Gürcüstanda olduğu gibi kaleyi içerdin zapt etmenin mümkün olmadığını ve silahla harekate başlamanın İhtizamına inanan Ruslar savaş hazırlığına giriştiler.

Diğer taraftan Şeyh Mansurun ismi yalnız Kafkas hudutları içinde kalmayıp dünyaya yayılmaya başladı. Osmanlılar, bilhassa Ferah Ali Paşa kanallile haberdar oldukları Mansurun durumunu ve etkik için resmi şahsiyetleri müşahid olarak göndermişler, ayrıca Antep ülemasından Seyit Halil efendi adında bir zat da 200 talebesiyle Mansura İttihak etmişti.

Ayrıca dini ve siyasi İlimlerde isim yapmış Şirvanlı Mehmet Raza da Mansurun yanına gelmişti. Mansurun, Rüyasında Peğgamberden Cihat için emir aldığı da halk arasında söylenmeye başlanmıştı.

Şeyh Mansurun dini önderlik ettiği bu mücahelenin gerçek manası Rus istihlasına karşı Kafkas milliyetlerinin bir ölim, dirim savaşına hazırlanmaları zorunluğunda olduklarını ortaya koymuştur.

1785 yılında Kırım'da Çarın naibi, aynı zamanda 2. ci Katerinanın gözdesi olan Prens Potemkinin amcazadesi General Potekini Mansurun tedibi için bir askeri harekate girişmeğe memur edilmişti.

Bu maksatla Albay PİYERİ kumandasında :

Bir Piyade Alayı (Astragan Alayı)

Bir Suvarı Alayı, Bir tabur avcı asker

22 top-dan mürekkep bir müfreze Çeçenistan istikametinde bir keşif taarruzu tertiplenerek harekete başlandı. Çeçenistan istikametinde esaslı bir mukaveme uğramadan sunja vadisine vardı ve hatîta Aldı köyüne kadar ilerledi. Bilihâra Mansur Rus kuvvetlerinin gerisinde Sunja Nehri geçitlerini tutarak düşmanı çember içine aldı, bu çemberden kurtulmak için Rusların yaptığı çabalamalar bir netice vermedi. Kumandan Albay Piyeride dâhil olmak üzere 8 subay ve kuvvetin büyük kısmı imha edildi. Ayrıca 200 esir ve 2 top ele geçirildi.

Mansurun bu muvafakiyeti Rus presijini kırıldığı gibi bütün dağılımları da harekete geçirdi.

Daha evvelce bir kısmı Rus hâkimiyetine girmiş olan Kabartaylarda bu muvafakiyet üzerine harekete geçtiler ve tekmlî dağılımlar Şeyh Mansuru filen reis tanıdılar. Mansur bu fırsattan faydalanarak her tarafta gönderdiği adamları vasıtasıyla irtibat sağladı ve kısa zamanda etrafında Dağıstandan, Kubandan, Kabartaydan mücahitler toplamaı başarıldı. Bu suretle ilk defa olarak Şimalî Kafkas milletleri arasında bir millî birlik tesis edilmiş oldu.

Bundan sonra Mansur topladığı 15.000 kişilik bir kuvvetle tekmlî cephe de Rusları tazyike başlandı. Temmuz/1785 de küçük Kabartaya geçerek onların prensi DOLE ile birleşti. Bu esnada Kuban gerizevleri de Kabartaylarla birlikte Ruslara hücumu başlatmışlardı. Bu arada kazak köyleriyle, Özellikle Kostaninogorsk, Niho ve Georfiyevsk şehirlerine başkınılar yapıyordu. Ruslar, Kazak ve Ermenilerin yardımını sağlamalarına rağmen bu taarruzlar karşısında tutunamamış, ayrıca Kumuk prensi Çapalof, da Şeyh Mansura iltihak etmişti.

Mansurun Kızıl Kalesine yaptığı ikinci taarruzda ise kalemin çok kuvvetli bir şekilde tahkim edilmiş olması sebebiyle kale zaptedilememiş, ancak çevresi tamamen tahrip edilerek pekçok da ganaim alınarak geri dönmüştür.

Ruslar Mansurun bu taarruzlarından yılmış, buna birson vermek amacıyla da 30 Ekim 1785 tarihinde genel bir taarruza girişmişlerdir. Çeşitli birliklerden kurulu ve Albay Nagel komutasındaki büyük bir Rus kuvveti Mansurun Kabartay bölgesine geçerek onlarla irtibat kurmasını engellemek amacıyla harekete geçti. Kabartay ve İnguş hudutlarında çarpışmalar oldu. Alb. Negel kuvvetleri bu çarpışmada çekilmeye mecbur oldular. 2/Kasım/1785 de Şeyh Mansur kuvvetleri tekrar Nagel müfrezesine hücum ettiler. Sağ kanatta Prens DOLE kumandasında Kabartay yığılıları, ortada kumuklar, bizzat kendi komutası altında bulunan ve ana kuvveti teşkil eden Çeçenler de sol kanattan bu harekete iştirak ediyorlardı. Sonunda Nagel kuvvetleri taarruzlara dayanamayarak Mozdoik istikametine çekilmeye mecbur kaldı. Bu ikinci büyük darbe üzerine II KATERİNA 1786 senesi başında Kafkasyada Çar naipliği ihdas etti ve evvelce Kafkas cephesi kumandanı olan General POTEMLİKİN'i bu görevle getirdi.

Bu cephedeki Ordu birlikleri takviye edilerek O yıl sükunete geçti. Mezvi taarruzlarla prens Dole kuvvetleri ve Kumuklar Rus hâkimiyetine geçti ve bu suretle Mansurun doğu güney cephesi tehlikeye düştü.

1787 senesinde Şeyh Mansur çerkes prensi Gazi Giray'ın yardımını ile Kuban bölgesinde tekrar harekete başlamıştı.

Bu tarihlere Osmanlı-Rus seferi başlamıştı. Anapada bulunan Osmanlı Paşası Ferah Ali Paşa Şeyh Mansuru Anapaya davet etmiş ve Türklerin Mansur kuvvetlerine silah, top ve cephaneye yardımında bulunacaklarını vaat etmişti. Ferah Ali Paşanın bu maksadı sağlamak için İstanbulla özel olarak gönderdiği eşhas vasıtasıyla yaptığı müzaccalar ise muhtemelen Ali Paşayı çekemeyen bazı devlet büyükleri tarafından oyalandı.

Kuban bölgesinde Mansurun hâkimiyeti artmaya başlamıştı. Kafkas naipliği tesis edildikten sonra biri Kafkas, diğeri Kubanda olmak üzere iki Askeri Kumandanlık teşkil edilerek emir ve kumanda bölümlü yapıldı ve bölgelere birer kolordu tahsis edildi.

Kafkas Bölgesi Askeri Kumandanlığına General Potemkin,

Kuban Bölgesi kumandanlığına da General TEKELLİ tayin edildi.

Bu sıralarda Şeyh Mansur Kubandan çeşitli istikametlere mahdut hedefli taarruzlara devam ediyordu bunlar: Ekaterinograd, Stavropol, Krasnodar ve Giyorgiyevsk şehirleriydi.

Çarice Katerina bir taraftan askeri harekate hazırlanırken diğer taraftan da gözdesi Prens Potemkin kanalye Kuban Bölgesindeki Kabartaylara baskıda bulunuyordu. Onlara Şeyh Mansurdan ayrılmalarını tavsiye ederek millî birliğ bozmağı tasarlıyor, kendi taraflarına geçmeleri halinde dini istikâllerinin, gelecekte görevlerinin korunacağına, ayrıca Katerina huzurunda kalıp çıkarılmamak yetkisinin tanımlanacağına vaadediyordu. Bu amaçla da Kabartay beylerine rütbe, nişan ve hediyeler gönderiyordu. Bütün bu hususlar 1886 yılında Dobrovin tarafından yazılan «Kafkasyada Rus Hâkimiyeti» adlı kitapta detaylı olarak açıklanmıştır. 20/Eylül 1787 de Kafkas Kumandanı General POTEMLİKİN Şeyh Mansurun Kuban gerisinde, URUP-LABA arasındaki bölgede, 8000 mevcutta toplanmakta olduğunu Rus kaynaklarından haber almıştı. Bunun üzerine 7988 Er ve 35 toplan müteşekkil bir kuvvetle Kuban nehri geçerek taarruza başlandı isede Ok, yay ve basit tüfekler, kılıç ve kamalarla teslim edilmiş çerkeslerin mukavemet ve taarruzları ile karşılaşmış. Başkın şeklinde yapılan Kafkaslıların taarruzları karşısında bozguna uğrayarak çekilmeye mecbur oldu. Çerkeslerin bir müddet takibi devam etmiştir.

Bu bozgun üzerine POTEMLİKİN görevinden alınmış, ekim ayında da Kuban Kumandanı General TEKELLİ Kafkas ve Kuban Kuvvetlerinin emir ve kumandanlığına getirilmiştir.

Potemkinin yerine Baron Rozen tayin edildi.

Çar naipli olan Prens Potemkinin emriyle General TEKELLİ Kubana geçerek taarruza başladı. Prenssten alınan emir kağıdı idi.

Kafkasyalıların mukavemeti her türlü silah kullanılarak kırılacak, köyler tahrip edilecek, yakılacak ve bir daha Ruslara baş kaldıramayacak duruma getirilince kadar Rus kuvvetleri orada kalacaktı...

General TEKELLİ kuvvetleriyle Büyük Zelençik-Urup nehri arasında Şeyh Mansurun kuvvetleriyle bir kaç defa şiddetli çarpışmalar yapmış isede bir netice elde edemeyip geri çekilmek zorunda kalmıştı. (Yıl 1787).

Mansur bu sıralarda Kırım ve Volga-Kazan Tatarlarının Ruslara karşı ayak alandırılması için temsilciler göndermişti. Gönderdiği mesajda halk mukaddes cihada davet ediliyordu. Üç gün Oruç tutulacak, Kurbanlar kesilecek camilerde dualar okunacak ve efkari umumiyeye Rus düşmanlığına hazırlanacaktı. Volga Tatarlarından bir netice elde edilemedi; çünkü Tatarların başında bulunan Mehmet Can isminde bir müftü Rusların teşvikiyle Şeyh Mansuru kendisi yalnızca peygamber ilân eden bir insan olarak halka tanıtmıştı. Kırım Tatarları ise - Kırımın Ruslar tarafından işgali üzerine dörtlüsen evvel mevcutlarının dörtte üçü Türkiyeye hicret etmiş olduğundan - bir mevcudiyet gösterecek durumda değildi.

1788 de Türk-Rus muharebeleri ceryan ederken cephelelerdeki Türk kuvvetlerini kendi üzerlerine çekmek amacıyla Gn. Tekelli Kafkas kuvvetleri üzerinden ve Anapa istikametinde taarruz emrini almıştı. Ruslar 13/Ekimde Zan boğazını geçerek Anapaya yaklaştı. Fakat çerkeslerin başkın tarzındaki taarruzları ve

Titik mukavemeti karşısında bir netice alamadan tüşüne döndü. Bu başarısızlı-ğından dolayı TEKEİLİ görevinden alınıp Rus Ordularının emir ve kumandası General BIBIKOFA tevdi edildi. 1789'da General Bibikofın aynı harekate devam kararını götürüyoruz. Bu defa seyran durumunda bulunan ve baskın şeklinde yapı-lan gerkes hücumları karşısında bu da muvaffak olamadı ağır zayıflık ve esir ver-mekle kalmayıp askerinin isyan etmesine sebep oldu. Askerleri binak alarını dahi bırakarak, ayakları çıplak, üstü başı yırtık ve perişan bir şekilde tişerhate döne-bildiler. Bu bozgun üzerindedir ki general Bibikof görevinden alınarak manke-meye verilmiştir.

Osmanlılarla Ruslar arasında muharebeler devam etmekte iken Mansur kuvvetlerinin Arapa istikametine karşı Rusların yaptığı taarruzları büyük bir cesaretle tart etmeleri Osmanlı ordusu hesabına büyük bir yardım sağlamaştır. Kafkaslar Osmanlılardan fiili yardım istediler, bu suretle belkide Rusları Kaf-kasyadan büsbütün çıkartmaya muvaffak olacaklardı. Ferah Ali Paşanın milite addit mütracatlarına rağmen yapılmayan bu yardım nihayet geçte olsa tahak-kük etti. Battal Paşa kumandasında 30.000 kişilik bir Osmanlı ordusu Karadeniz sahillerinde TSEMEZ muntkasına çıkarıldı. Kafkas kuvvetleriyle yapılacak müs-terek bir harekate Rusları Kafkasyadan atmak ve Gürcistana hâkim olarak bir taraftanda Tatar kuvvetleriyle irtibat kurarak Kırmı kurtarmak ve Altın Ordu devletini yeniden ihya etmek düşüncesi bu yardımın yapılmasına aril olmuştur. Battal Paşa kuvvetlerinin hareketi şu bakımdan muvaffak olmadı:

1. Battal Paşa böyle enerjik hareketi idare edecek kudretdede bir insan değildi.
 2. Osmanlı birliklerinin toplarının taşınması için gerekli taşıt araçlarından yoksun oldukları. (Bu gerkeğe üzerine Çerkesler 4 saat içerisinde 950 araba ve pekçok at temin ettikleri halde) leri sürülmüştür.
 3. Sarayın devamlı ısrarlarına rağmen harekate isteksiz ve çok ağır baş-lanmıştır.
 4. Kafkas süvari kuvvetlerini zayıf telâkki ederek Rus ordusu karşısındaki kıymetlerini taktir edemediğinden müsterek hareketi ayarlayamadı.
 5. Hattâ Battal Paşanın Ruslar karşısında çekilebilmesi dahi ancak oyrnak çete muharebeleri ve mevzii baskınlar yapan Kafkas kuvvetleri sayesinde sağlana-bılmıştır.
 6. Battal Paşanın Ruslara şahsen tesliminde yukarıdaki fikirlerin dolıruğu hakkında abir sonuç verir. Ve kuvvetinin mağlubiyetine sebep oldu.
- Mansur kuvvetlerinin bu muvaffakiyetli muharebeleri her tarafa taktirle karşılanmış iscede müşbet bir yardım görülmemiş yalnız Kabartaylardan Prens Canbolat taraftarları bunu tasvir etmiştir.
- 1790 senesi sonlarında Kafkas ordusu Baş kumandalığına General GUDDOVIÇ tâyin edilerek Ocak ayı sonunda vaziyete başladı. O zaman Anapada Battal Pa-şanın muavini olan Mustafa Paşa bulunuyordu. Rusların Karagâhı olan TEL, MİŞBEK idi bu hareket için GUDDOVIÇİN plân Kubandan Garbe ilerleyerek Karadeniz kıyılarına varmak ve bu kıyılara hâkim olmak kuvvetin büyük kus-munı Kuban muntkasına tahsis etmek Kafkasyanın diğer kısımlarını propağanda ve kuvvet baskısı altında tutmak.

Kuban muntkasına tahsis edilen kuvvet:
15 Piyade Taburu
54 Süvari Bl. (bilhassa Kafkas Sv. birliklerine karşı)
2 Kazak alayı
50 Top ve 300 eğerci (avcı birliği)

(Devamı Var)

ANKARA K. KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ'NİN ÇALIŞMALARI HAKKINDA

İlk defa 1961 yılı Aralık ayında Ankarada kurulmuş bulunan der-neğimizin kuruluşundan bu yana dört sene geçmiş bulunmaktadırlar. Derneğimizin kuruluş ve amaçları hakkında derneğimizin I. ci sayısında etraflı bilgi verilmiştir.

Bu süre zarfında derneğimizde dört yönetime kurulu görev almış ve altı gece tertiplenmiştir. Yönetim kurullarının yanı sıra birçok genç arkadaşımızın agabeylerine büyük yardımlarda bulunmuş ve folklor ekibi su ana kadar yüzden fazla kız ve erkek eleman yetiştirmiştir. Ayrıca diğer bölgelerde kurulan Kafkas derneklerine yardım ve onların geliş-malarını desteklemek amacıyla geziler tertiplenerek kalkınmalarına büyük yardımlarda bulunulmuştur. Bu arada birçok Kuzey Kafkas köylerinde folklor gösterileri düzenlenmiştir.

Şu anda görev süresini tamamlamış bulunan yönetim kurulumuz yetkilerini yeni yönetime kurulu devretmek üzere hazırlıklarını ta-mamlanmaktadır. Yönetim kurulumuz iş başında kaldığı bir yıllık sürede çalışmalarının bilâncosunu genel kurulla arzedecektir. Bu arada 7000 küsür lirayla aldığı dernek bütçesini 20.000 liraya yaklaştırmış, ayrıca bütün folklor ekibinin milli kıyafetlerini baştan aşağı yenilemek sure-tiyle derneğe en büyük hizmette bulunmuştur. Derneğin kuruluşundan bu yana yönetim kuruluunda olsun, olmasın görev alan ve yılmadan bütün güçleri ile çalışan dernek başkanı İzzet Aydemir ile ekip hocaları Elbruz Gaytaoğlu beylerin bu hareketlerinin bütün hemşerilerimizle örnek olması temennisinde bulunuyoruz. Genel Kurulun yeniden toplan-naacağı şu sırada üyelerimizin yönetim kurulu seçiminde titiz davran-malarını, bilhassa tavsiye ederiz. Derneğin kuruluş ve çalışmalarında büyük çaba göstermiş arkadaşlarımız yönetime kuruluunda görev alsın, almasın bundan önce olduğu gibi bundan sonra ki çalışmalarında da derneği denetlemeye devam edeceklerdir. Derneğin amaçları dışında hiçbir çalışmada bulunulmasına, kişisel çıkarılara asla meydan veril-miyecektir. Çünkü demereler bize anlatmıştır ki hazır meydana geti-rilmiş emekten cömertçe faydalanmak çok kolay, fakat dağılan kuv-vetleri toparlamak çok güçtür. Bize bu hususlarda endişelerimizi iznar eden hemşerilerimiz tasalanmasınlar.

Artık güç devre aşılımıştır ve bundan sonra da kervan güvenilir ellerle yürütülecektir.

Kafkas Milletleri

(Geçen Sayıdan Devam)

II

Yazar: Mahmut KUSKO

KAFKASYANIN ETNO—LENGÜSTİK TERKİBİ

Kafkasyanın nüfusu milliyet ve dil bakımından çok çeşitlidir. Burada 50 den fazla mistakel dil kullanan milletler mevcut olup, şu üç büyük dil familyasına bağlıdır: Kafkas, Hint-Avrupa ve Altay. Bütün bu dil familyaları Kuzey ve Güney Kafkasyaya yayılmıştır.

I Kafkas dil familyasına bağlı olanlar:

Kafkas dil familyası şu dört ana dallara bölünüyor:

- Kuzey Batı bölgesi (Adige-Abhazca)
- Merkez bölgesi (Nahça-Veynaçca)
- Kuzey Doğu bölgesi (Dağıstanca)
- Güney bölgesi (Kartvelca veya İberiyaça)

I. Adige-Abhaz dilleri dalı: Batı Kafkasya halkının çoğu Adige-Abhaz dilinde konuşurlar. Bu dil Kabartay, Adige, Çerkes, Abhaz ve Abaza milletleri konuşmakta olup hepsi kendi dillerine Adigabze derler. Adige-Abhaz dilleri dalında konuşanların kendilerinin verdikleri isim Adige ve Rusların verdikleri isim ise Çerkesdir. Adigeler ayrıca: Bledug, Şapsug, Abzakh, Çemguy, Beshey gibi birçok kabilelere bölünmekte iseler de dillerinde bulunan çok az bir lehçe farkından başka göze çarpan ayrılıkları yoktur. Adige, Çerkes, Kabartay dilleri hemen hemen birbirinden farksızdır. Bunların dillerinde birbirine uymayan bir çok kelimeye rastlanmakta ise de bu kelimeler teklif edildiği zaman kökünün aynı olduğu anlaşırlar. Abhaz-Abaza dilleri de birbirinden farksız denecek kadar benzer olmasına rağmen her iki milletin Edebiyat dilleri ayrıdır. Aynı dil dalında konuşan Abhaz ve Abazalar diğer üç milletin yanı sıra Adige, Çerkes ve Kabartay dillerinden farklı bir dil konuşurlar. Gerci Kafkasya'da Çerkes ve Abazaların hudut bölgelerinde yaşayanları her iki dili konuşurlar.

Kabartaylar: Adige - Abhaz dilleri dalında konuşanlardan sırası ile en kalabalık bir millettir. Nüfusu 204 (1) bin kişidir. Kabartayların halen yaşadıkları yurt Kabardin - Balkar Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olup, bundan başka küçük bir topluluk da Adige Muhtar Eyaletinin (Kosehabl) bölgesi ve Şimali-Osetya Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine bağlı (Mozdak) bölgesinde de yaşar.

Adigeler: Nüfusu 80 bin kişi olup yaşadıkları yer Adige Muhtar Eyaletidir. Tuapse ve Anapa civarlarında, Lazarovsk, Uspensk bölgelerinde ve Karacay-Çerkes Muhtar Eyaletindeki birkaç köy mevcuttur. Arnavit şehrinde oturan ve Ermeni aslından olanlar Adige dilini esas ana dilleri gibi kullanırlar. Umanrı göçmen çok evvel bu bölgede yaşayan Adigeler arasında azımlık halinde yaşayan Ermeniler, Adige dili tesiri altında kaldıklarından halen Adige dilinde konuşmaktadırlar. Türkiye, Suriye, Ürdün, Irak, Filistin ve Yugoslavya'da da yaşayan Adigeler çoktur.

«NABODI KAVKAZA» adlı kitabın 200. sahifesinde: köylerde oturanlar hariç, yalnız Türk şehirlerinde 130 bin Adigenin yaşamakta olduğu kaydedilmektedir.

Abhazlar: Abhazların nüfusu 74 bin kişi kadar olup, topluca Abhaz Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde yaşamaktadırlar. Pek yakın hudut komşuları olan Gürcülerin dilininin tesiri altında kalmışlardır. Abhazca dili, Abaza diline çok yakındır.

Çerkesler: Çerkeslerin nüfusu 30 bin kişi kadar olup topluca Karacay-Çerkes Muhtar Eyaletinde yaşamaktadırlar.

Abazalar: Abazaların nüfusu 20 binin üstünde olup en çok Karacay-Çerkes Muhtar Eyaletinin şu 16 köyünde yaşamaktadırlar: Arpacay, Malo - Abazinsk, Abazo - Hahl, Novo - Kuvinsk, Ştaro - Kuvinsk, Taponta, Abzazak, Pıj, Pseurca-Dabe, Karapazo, Elburgan, Kubina, İndjikcukum, Köydan, Krasnovostoğnoye ve Kızıl-Pogun. Bunlardan başka dâğımlık bir vaziyette Adige Muhtar Eyaletinde bir miktar Abaza mevcuttur.

2. Nahçe veya Veynah dilleri dalı. Bu dil dalında Geçen-İnguş milletleri konuşur. Geçenlerin sayısı 418 bin ve İnguşların ise 160 bin kadar olup, her iki milletin dilleri birbirine çok benzemektedir. Geçenler, Geçen-İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin orta ve doğu kısmında, İnguşlar ise doğusunda ve az bir miktarı da Kuzey-Osetya'da oturmaktadırlar. Nahçe veya Veynah dil dalına bağlı Batşilyer Gürcü dilinin tesiri altında kaldıklarından Edebiyat dilleri Gürcücedir.

3. Dağıstan dilleri dalı. Dağıstan Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti halkının büyük bir çoğunluğu Dağıstan dilleri dalında konuşurlar. Bunların en kalabalık grupları sırasıyla şunlardır: Avarca konuşanlar 268 bin, Lakca konuşanlar 64 bin ve Dargince konuşanlar 158 binedir. Güney Dağıstan bölgelerinde ve Azerbaycanın kuzeyinde Dağıstan dilleri dalında konuşan Lezgin grubu vardır. Dargice konuşanlara Kubagınler ile Kaytağlar da dahildir. Lezgiler grubuna Lezgelilerden başka Tabansaran, Agul, Rutul ve Tsahurlar da girer. Bütün Lezgelilerin sayısı 223 bin olup, bunlardan (109 bini) Dağıstanda ve (98 bini) Azerbaycan Dağıstan'da yaşayan Lezgelilerin öz Edebiyat dilleri vardır. Kuzey-Doğu Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında yaşayan Lezgiler Azerbaycan Edebiyat dilini kullanırlar.

4. Kartvel veya İberiya dilleri dalı. Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyet nüfusunun 2 milyon 650 bini Gürcü olup Kartvel dili dalında konuşurlar. Gürcülerden başka Gürcistan topraklarında ve Türkiye hudutlarına yakın yerlerde Laz, Mergal ve Swanlar yaşamaktadırlar ve Edebiyat dilleri de Gürcücedir.

II. HİNT — AVRUPA DİL FAMILİYASI :

Kafkasya milletlerinden Ermeni, Osetin ve Kürtler bu dil familyasının İran grubuna mensuplardır. Güney Kafkasya milletlerinden Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Türkiye'nin Kuzey - Doğu hudut komşusudur. Nüfusu 2 milyon 787 bin olup, bunlardan 2,5 milyonu Ermenistan hudutları dahilinde ve geri kalan kısmı ise Ermenistan hudutları dışında yaşamaktadırlar.

Kuze ve Güney Osetya nüfuslarının toplamı 410 bin kadardır, ancak Güney - Osetya Muhtar Eyaleti Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine bağlıdır.

Kafkasya'da yaşayan Kürtlerin sayısı 43 bin civarındadır. Belirli yurtları veya Muhariyetleri yok ise de en çok buldukları yer Ermenistan, Gürcistan ve Azarbeycan Cumhuriyetleridir.

III. Altay dili familyası:

Kafkas halkından bir grup Altay firmiyasına bağlı Türkçe konuşurlar. Bunlardan en kalabalık millet olan Azarbeycanlılar 2 milyon 229 bin olup Güney - Batı Oğuz grubu Türk diline mensuplardır.

Kıpçak grubu Türk diline mensup Kuzey Dağıstan'da 135 bin kişi Kumuk, Karacay -Balkar Muhtar Eyaletinde 81 bin Karacay, 42 bin kadar Balkar,5 bin Türkmen topluca bir yerde olmamakla beraber 60 bin kadar Tatar mevcut olup en çok Azarbeycan S.S. Cumhuriyeti topraklarında yaşamışlardır. Ayrıca Kıpçak grubu Türk dili konuşan 41 bin Nogay mevcut ise de Kafkasya'da belirli bir Muhariyet bölgeleri yoktur. En çok Dağıstan'da Nogay gölü denilen Karanogay bölgesinde bir miktar olmak üzere, Geçen - İnguş Muhtar S.S. Cumhuriyetinde ve Karacay - Çerkes Eyaletinde de 7 köyde yaşarlar.

Sovyet Rusya'da Yenisiyriye dilinde konuşan 22 bin Asurlu'nun tahminen yarısı Ermenistan ve Gürcüstan S.S. Cumhuriyetleri topraklarında yaşarlar. Kafkasya'da 70 bin kadar Musevi bulunmaktadırlar ve yaşadıkları bölge en çok Karadeniz sahil şehirleri ve Kranodar bölgesidir. Buldukları bölgedeki milletlerin dillerinin tesiri altında kaldıklarından bosta Rusça olmak üzere muhtelif dilleri konuşurlar. Bütün Sovyet Rusya'da 310 bin Yunanlı yaşamakta ve bunlardan üçte biri (100 binden fazla bir kısmı) Kafkasyada: Gürcüstan, Abhaz Muhlat S.S. Cumhuriyetinin başkentü - Suhum, Kranodar ve Stavropolsk bölgelerindedir. Çoğu Pontusça lehçesinde ve bir kısmı da Yunan kelimeleriyle karışık olarak Türkçe konuşuyorlar. Bu Yunanlılardan bir kısmı XVII. diğer bir kısmı da XX. asrın başında Türkiye ve İrandan göç etmişlerdir.

Kafkasya'da yaşayanlar arasında 300 bin Ukraynalı mevcuttur. Bunlardan 220 bini Kuzey ve 80 bini de Güney Kafkasyadadır.

Yukarıda adı geçen milletlerden başka Kuzey Kafkasyada birkaç bin Koreli, dağlık bir vaziyette Beyazrus (Belorus), Romen, Moldav, Leh, Alman, Macar, Estonyalı, Litvanyalı, Fin v.s. milletler yaşamaktadır.

(Devamı Var)

(1) : Sovyetlerin Rusyada yaşayan gayri Rus unsurların nüfuslarını kasten az gösterdiklerini gözden uzak tutmamalıdır. (Dergi Yazı Kurulu)

Not : Gelecek sayımızda, ÇOK ESKİ TARİHTE KAFKAS MİLLETLERİ VE MEDENİYETLERİ, KAFKAS MİLLETLERİ HAKKINDA ÇOK ESKİ TARİHİ BİLGİ VE KAFKASYADA DİN ele alınacaktır.

UNUTAMIVACAĞIMIZ GÜNLER

- 4.3.1936 MISIRDAKI ÇERKES KARDEŞLİK DERNEĞİ BAŞKANI ABDÜLHAMİT HUŞTUKO VEFAT ETTİ.
- 6.3.1920 KUZEY KAFKASYALI YAZAR ÖMER SEYYETTİN (HAT-KO) VEFAT ETTİ.
- 17.3.1944 ALBAY SÜLEYMAN İZZET TSEY VEFAT ETTİ.
- 18.3.1921 KUZEY KAFKASYA BOLŞEVİKLER TARAFINDAN İSTİLA EDİLDİ.
- 20.3.1896 KUZEY KAFKASYALI RESSAM HALİL BEKMUSSAYESUL DOĞDU.
- 24.3.1941 PROFESSÖR AZİZ MEKER VEFAT ETTİ.
- 25.3.1382 MİSİR ÇERKES DEVLETİ KURULDU.
- 26.3.1961 AHMET NEBİ MAGOMA ALMANYADA VEFAT ETTİ.
- 1.4.1906 KUZEY KAFKASYALI MİLLİ ŞAİR KOSTA HETAGKATI VEFAT ETTİ.
- 4.4.1922 TARİHÇİ MET İZZET (ÇUNATUKA) VEFAT ETTİ.
- 13.4.1794 ŞEYH MANSUR RUSYADA ESARETTE ÖLDÜ.
- 16.4.1963 ALİ HAN KANTEMİR MÜNHİTE VEFAT ETTİ.
- 18.4.1931 MÜŞİR FUAT PAŞA (TKHUGA) VEFAT ETTİ.
- 24.4.1852 HACI MURAT ŞEHİT EDİLDİ.

HACI MURAT HAKKINDA

Yazan: Mahmut KUSKO

Dağıstanın Avar bölgesinin Rus idaresine gemesinden az sonra Rus hizmetinde bulunan Mihail Ahmet Han, Hanlığa tâyin edilmişti. O devirde Şeyh Şamil'in değerli komutanlarından İmam Hamzayın şahsi hisusnet ve intikam sebebiyle öldürülmesinden ötürü taltif edilen Hacı Murad'da teğmen rütbesi ile M. Ahmet Hanın muaviniğine verilmişti. Bitâhare yapılan İbar üzerine Ş. Şamil ile gizli haberleşmelerinden şüphelenen Ruslar, Hacı Murad'ı tevkif etmişler; ellerini bağlatarak bir muhafız kıtası ile yaya olarak Temir Han Şura'ya sevk etmek üzere yola çıkmışlardı. Bu hareket; izzeti nefisi ile mağnur, asil dağlıya büyük hakaret idi. Yol'da Hacı Murad kendisini uçuruma atmış ve muhafızlarından birini de birlikte sürüklemişti. Mucize kabiliyeden Hacı Murad kurtuldu, sürüklediği nefer de derhal ölmüştü. H. Muradın sağ kalmasını mümkün görmüyen askerler onu aramağa bile lüzum hissetmemişlerdi. Hacı Murad'ın kolları, ayakları kaburgaları kırılmış, başından da yaralanmıştı. Bu olayı uzaktan gören bir çoban Moksok köyü halkına haber vermiş, köy halkı da onu saklandığı yerde tedavi etmiş ve iyileştirmişti. Kısa bir müddet sonra H. Murad o ana kadar muhalifi olan Ş. Şamille şöyle bir mektup göndermişti: «Hunzah muharebesinde kahramanlığımı anlamıştınız. Şimdi birlikte savaşarak kahramanlığımı daha yakından görmek istemezmissiniz?» Ş. Şamil, Avaristan'da çok nüfuzlu olan H. Murad'ın teklifini derhal kabul etmişti. Hacı Murad Önder Şamil'in yanına geldiği zaman, ona büyük ihtimadını bildiren kendisini birinci sınıf Nalb (Kumandan) tâyin etmiş ve bütün Avaristan halkı Ş. Şamil tarafına geçmişti. Bunun neticesi olarak Ruslar Dağıstanın zaptı ve istilasından yılarca uzak kalmışlardı. Avaristan Rusların eline geçtikten sonra dahi H. Murad zamanın en tanınmış partizanlarından biri idi. Ruslara karşı yaptığı cesareti ani baskınlarla korku ve dehşet yaratmıştı. H. Murad birkaç arkadaşıyla, garnizonunda 25000 asker bulunan Temir Han Şura'ya gece baskın yaparak Baş kumandan General Argutinski'yi kaçırmak istemiş, fakat yanlışlıkla generalin sarayı sanarak fazla ısıklı bulunan hastaneye girmişti. Aların haline giren 25 bin askerini takibine rağmen H. Murad kurtulmuştu. Rus tarihçisi Zahanın (Kafkas ve Kahramanları) adlı eserinde H. Murad hakkında şöyle yazmıştı: «Avar Nalibi H. Murad, kendi kişiliğinde hakiki kahramanlarda bulunması lâzım gelen bütün meziyetleri toplamıştı: Uzun boylu, çok kuvvetli, güzel yüzlü, cesareti hudutsuz, atlıgan, sonda derece nişancı, fazla onurlu ve aynı derecede intikamcı. Hayatı inanılmazca maceralarla doluydu.»

O, Avaristan tamamen Rus idaresine geçtikten sonra ve Kont Varontsov'un Kafkas Umumî Valiliği zamanında bazı şartlarla Ruslara teslim olmuştu. İkame mecbur edildiği Şeki şehrinde bir müddet kaldıktan sonra esarete dayanamamış ve bir gezi esnasında muhafızlarıyla çarpışarak onları imha ettikten sonra döt arkadaşları ile kaçmağa muvafak olmuştu. Yakalanması için takibine gönderilen bir kağ yüz askerle 22 Nisan 1852 tarihinde yapılan getin savaşları sonunda önce silâhane isabetle silâhsız kalmış ve sonunda vurularak şehit olmuştu.

Bütün hemşhbirlerimizin Kurban Bayramlarını

candan kutlar saaderler dileriz

KAFKASYA

ESKİ ADİGE (ÇERKES) TARİHİ ÖZETİ

Yazan :

IV

Çeviren :

Şora Bekmirze NOGUMUKA

Dr. Yastı GÜŞAR

Adige (Çerkes) ülkelerinde bu günde mevcut olan kadın binalarla eserler ise birinci devreye dayanır. Yunan mimarı stilinde inşa edilmiş olan ve haçlılar Yunan kiliselerinin haçlarına benzeyen bazı eski kilise kalıntıları hâlâ dağlarımızda mevcuttur. Bu kiliselerden biri KUBAN nehrinin yukarı mecrasında ve ikisi KUBAN ve TEBERDA nehirleri arasında bulunur. Bunların inşa malzemesi tuğladır. Son iktisaden birincisi (ŞÜNE), ikincisi de KHASSE MİVE) olarak adlandırılır.

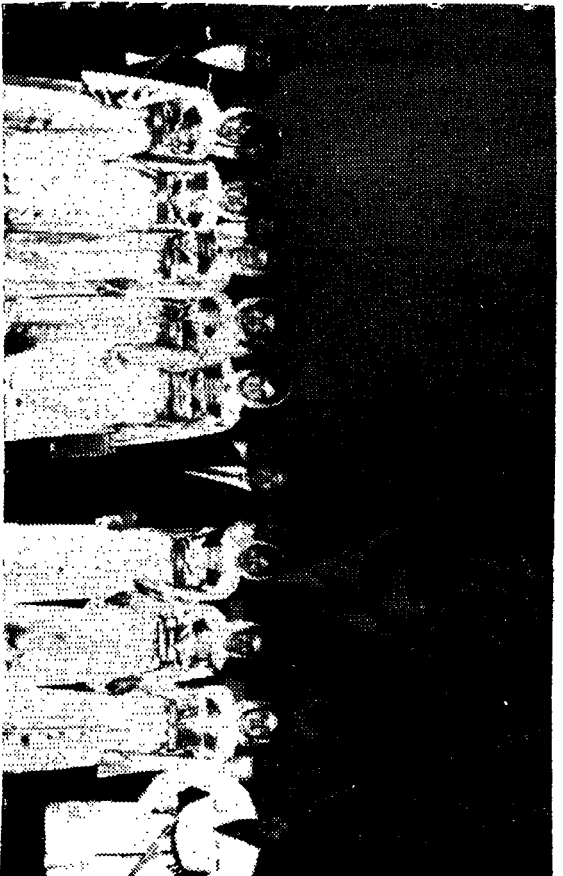
Bu adların tedkikinden anlaşılıyor ki ŞÜNE kelimesi ŞU VUNE kelimesinin bozuntusu ve anlamları da (ahıların evi) dir. Aynı zamanda biliyoruz ki kazıclar (hafriyatçılar) orada at torbaları, su içirmek için taş kurnalar ve atları ilgilendiren başka âlet ve araçlara rastlamışlardır.

Diğer ikincisi (Hâkimler meclisi kayası) anlamına gelen KHASSE MİVE dir. Hâkimlerin aynası de denen bu kaya evinin üstünde at nalı ve köpek ayağı nakışı göze çarpar. Kayada dar bir ağız şeklinde bir giriş yeri vardır. Rivayete göre bu kaya içindeki yer sanıklarla şüpheli olanların yemin ettirilmesinde kullanılır ki mazmunlardan her biri bu dediğimiz ağızdan geçmeğe zorlanır. Mâsum olanın ne kadar toplu ve şişman olursa olsun o ağızdan kolaylıkla geçtiği söylenir. Suçlu ise ne kadar zayıf olursa olsun geçerken güçlük çeker, hattâ çokça oradan geçemez. Ondan başka KUBAN nehri ile ZELENÇUK arasındaki tepeler üstünde tuğladan bazı binalar vardır. Bunlar ADİUKH yani (eskilerin eserleri) yahut (beyaz eller) anlamınaadır.

Eski rivayetlerde görüldüğüne göre bu binalar rahiplerle papasların ikamet yerleri idi. Ayrıca KUBAN arkasında KEFAR nehri kaynakları yanında ve ZELENÇUK nehri kıyısında bulunan taş binalar da (ALLİG XE YA VUNE ALLİG CHEYA VUNE) adını alır. Bunun anlamı «Grek (yunan) lerin evi» dir. Çok mühtemeldir ki Çerkeslerle ticari muamele ve mübadelelerde bulunan Yunanlılar tarafından inşa edilmiştir. Bunların eski manastır ve kiliselerden başka bir şey olmaları da akla gelir.

ZELENÇUK (Haftsey) Kilisesi

Geceye katılan Fölkör Ekibi Elemanları Yöneticileriyle (Ortada demek başkanı İzzet Aydemir, Sağda Ekip hocası Eldırız Gaytaoğlu)

ANKARA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNİN OLAĞAN ÜSTÜ BASARISI

Türkiye Millî Talebe Federasyonu, Türk Devrim Ocakları, Türk Kadınlar Birliği, Türkiye İzciler Cemiyeti, Türkiye Teksitli ve Örmeye Saraylı İşçileri Federasyonu, Duhnya Federalistler Türk Derneği, Amatör Tiyatro Derneği ve Türkiye Ziraatçılar Cemiyetinin birleşmesinden meydana gelen TÜRKİYE MİLLİ GENÇLİK TEŞKİLATI «T.M.G.T.» nin düzenlediği Türkiye Millî Folklor Festivali 27 Nisan,1965 gecesi Ankara'da YAŞAR DOĞU kapalı spor salonunda yapıldı.

Bu geceyi çeşitli demek ve kurumlarda, üniversitelerin fölkör ekiplerine ilâveten Türkiye'nin en ünlü fölkör ekipleri de katıldı. Bunlar arasında G. Antep, Erzurum, Ege, Sıfke, Elâzığ, Diçle,Fırat ve Artvin fölkör ekipleri programda yer aldılar. Ankara Kuzey Kafkasya Fölkör Ekibimize de bu gecede müstesna bir yer ayrıldı ve ekibimiz gecenin SÜRPRİZ FOLKÖR EKİBİ olarak ilân edildi. İki bin kişiye yakın kalabalık bir seyircinin izlediği gösteriler de kor diplomatik, millet vekilleri ve bazı bakanlar da hazır bulundu.

Programın ortasında piste çıkan fölkör ekibimizin gösterisinden evvel Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin kuruluşu ve amacı hakkında kısa bir konuşmaya programda yer alan Millî oyunlarımızdan «KUZEY KAFKASYA DÜĞÜN OYUNU» hakkında bilgi verildi. Yirmi dakika kadar süren fölkör ekibimizin gösterisi baştan sona kadar seyircilerin hayranlık ve ayakta alkışlarıyla izlendi. Gösteri sonunda ekibimiz gecede hazır bulunan bütün ekipler ve federasyon temsilcileri tarafından tebrik edildi.

Derneğimizin Kuzey Kafkasya Kültür Derneğimizin bu çok başarılı gösterisi karşısında millî kültürümüze çok büyük bir hizmette bulunan bütün fölkör ekibi elemanlarına, bîhassa gecede olağan üstü bir oyun çıkaran ekip hocası ve yönetimin kurulu üyesi Eldırız Gaytaoğlu ile demek başkanı İzzet Aydemir beylere teşekkürü bir borç bilir.

MALKA ırmağının **ŞERHEK** ırmağının yukarı mecrasıyla buluştuğu yerde sayısı az olmayan kaleler ve kuleler vardır. Kabardey çerkesleri bu binalara (J U L A T) adını verirler. Bu kelime görüldüğü gibi (GORİTTA ANT) kelimesinin kısaltılmışıdır. Yani (Anlıların İbâdet ve bağlılık tapmağı) anlamına gelir. Rivayetlerimizde göre bunlar ilk atalarımız tarafından inşa edilmiştir. Dedelerimiz İbâdet, tövbe, iştiğâr, kurbanları takdim etme; iki kardeş ve dost arasında beliren kavgalarda, mal ve mülk meselelerindeki anlaşmazlıklarda, kısaca her şeyin din ve dünyaya işlerinde meydana çıkan husumetlerde eski bağlılık ve sadakata yer-nilemek için bu mabedlerden faydalanırlardı. İki kişi kavga eder de barışmak istedikleri mi her biri ok v e yay ile (JULAT) mevkiine gider. Bu kutsal yere varınca her biri okun bir ucunu tutar ve diğerine hiyanet etmeyeceğine, zarar vermeyeceğine, onunla kavga etmeyeceğine and içer. Daha sonra ikisi birlikte oku kurarlar ve eskiden olduğu gibi birbirine bağlı birer kardeş olarak dönerler. Bu İbâdet düzeninde bizde (JULATA GİDİŞ) derler.

Kabardey Çerkesleri rivayet ederler ki, **KOCA BERDİ HAN**, Tatar aşiretleriyle birlikte gadırlarını bu binaların etrafında kurmuş halkta buna (TATARUP) adını vermeğe başlamıştır. Bunun anlamı (Tatar altında) dır. Fakat Han; orasını bırakınca **CANBEK** danıda başka bir Han; yerini almış, bu binaları işgal etmiş ve kuleler haline sokmuştur. Bununla beraber uğradığı bütün değişikliklere rağmen millet eski âdetlerinden vaz geçememiş, bu binaları takdis etmeğe ve buralar da yerinin ederek **AND** içmeğe devam etmiştir. Birisi; söylediği sözün doğruluğunu teyid ve tasdik için milletin eskidenberi kullandığı aşğıdaki kelimelerle perçinleştirir ve:

«TATARUP PEN'JESSEN» yani (Çok defalar Tatarupta olayım) der.

Karagay bölgesinde bazı tedkikçilerin ve kazıoların M E D T E S adını verdikleri başka bir bina vardır. SINTA görüldüğü gibi eski coğrafyacıların **KUBAN** nehri kıyılarında oturduklarını söyledikleri bir milletin adıdır.

Eski rivayetlerden anlaşıldığına göre **MALKA** ırmağı kıyılarına **MALKANA** yahut **BALKH** adı verilen eski bir şehir vardır. Aynı zamanda **CEGEM** ırmağı ve **BAKŞAN** ırmağı arasında hâlâ mamalı hendekleri ve yıkılmış surları bugün dahi görülen bazı kale kalıntıları göze çarpar. Bu eserlerin kuruluğu devrin eskiliğinden ötürü eldeki rivayetler, bunların kuruluğu tarihini doğru olarak tayinde aziz kalmış ve onu inşa edeni söyleyememiştir.

PODKUMOK nehrinin sağ kıyısında yayık, dörtgen şeklinde yüksek bir dağ vardır. Nehire bakan tarafı çok diktir. Hemen hemen dikeye yakındır. Diğer tarafta, karşı kıyısında evvelkinden daha az yükseklikte bir dağ daha vardır. Her ikisi birbirine kayadan büyük bir köprü ile birleşmiştir. Evvelki dağın yüksek olan yarısını büyük ve muazzam bir kaya örter ve dört taraftan zirvesini çevirir. Göbeler muazzam ve suni bir duvarmış zannederler. Nehre bakan cihetinde de büyük alı taane kaya basamak dikkati çeker. Bu basamaklar dağda bir delik ile sona erer. Orada sert kayalardan kazınmış taş merdiven başlar. Bir çok yerlerinde başka taş âbideler ve sanat eserleri görülür. Hatta günışten eski küplere ve kâşıklara ve aynı zamanda Rus kilise haçlarına benzeyen demir haçlara rastlanmıştır.

Rivayet edilir ki, orada **B E R G U S S A N T** adında eski bir şehir vardı. Bu kelimenin kökü incelenince anlaşılır ki terkibi bir kelimedir. Anlamı (Büyük bir Ant toplununun buluşma yeri) dir. Ruslar ise buna **BERGUSTAN** (II) adını verirler. «NARVANT PSİNA» denemeğine **NARTSAN** adı verilen bu kaynak bulunduğu **KISIOVODSK** Şehrinde'dir. Göz manâsına gelen **NER** ve **ANT** milleti olan **A N T** tın birleşimiyle (su pınarı) adına gelen **PSİNE** dir. Pek eski zamanda bu yerin **ANT** milletin mülkünde olması büyük ihtimal içindedir. Belirtilen bölge-lerde **ANT**ların oturdukları zamanın tayininin güç olmasına rağmen şüphesiz

şunu kat'i olarak diyebiliriz ki Anlılar bir süre «NARTSAN» ve «BURGUSTAN» etrafında oturduklar. O kadar ki şarkılarda bu mevkiilerin başka adları da olduğu görüldür. Meselâ evvelkisinin başka ismi de vardır. O da **PSİ NAKHO** yerine **SANAKHO** adılır ki (Parlayan pınar) yahut (Mukaddes kaynak) dir. Böylece (Mukaddes pınar) veyahut (Kahramanlar suları) anlamına gelen (S A N A K H O F A D E). İsmi ortaya çıkar.

Geçen yüzyıllarda **NART**lar bu pınarlardan su içmek istedikleri zaman yaş bakımından en yaşlıların ve en aslı olanın evinde toplanırlar ve ziyâ fet verenin kapusuna kurban edilmek üzere sarı bir öküz bağlarırlardı. Sonra altı meş'ale yakarlar ve dua edip, salavat getirirler, sarı ve şifirler okurlar ve kahramanlarını anmak için «Haydi kalkalım, kahramanlar kaynağından su içme günü geldi» di-yerek kahramanlarını takdis ederlerdi.

(II) **BERGUSSANT** yahut **PODKUMOK** eskiden bu adla Kazakların karakolu (stanitsa) idi. Fakat sonradan **BURGUNTA** ırmağı yakınına taşındı.

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

Adige (Çerkes) toplulukları ve gelenekleri - Ruhu meziyetleri ve kişisel üstünlükleri - Binicilik - Silâhla öğünme ve Gıururları - Fizyonomileri ve bedeni yapıları - Eski silâhları ile Savaş Kuralları - Cömerlilik vasıfları ve misafirleri ağırılama - Nisan ve evlenme törenleri - Millî terbiye ve ocak alma - Şaşığlar ve yurtları - Kabardeyler ve memleketleri - Bina yapı tarzları ve tarım işleri - Edebiyat, şiir ve müzik - Bayler ve kamu idaresi - Medeniyet ve sanat eserleri - Millî dil.

Uzun zamanlar ve nesiller (Kuşaklar) boyunca intikal ede ede bize kadar gelen rivayetlere ve mitolojilere (efsanelere) bakarsak; eski Adige (Çerkes) lerin cesâret, erkeklik, merdlik, izzeti nefs, anlayış, zekâ gibi güzel ve üstün meziyetlerin çoğu ile bezendiklerini hemen söylemek bizim için yeridir. Gerçekten Çerkesler cesâretli, güçlü, kuvvetli ve binicilikte meharetle tanınmış idiler.

Sağlam millî terbiyelerine gelince; bu terbiye onları, ahlak bakımından morallenen yükseltilir, kuvvetlendirirdi. Harplerde- ve seferlerde güçlüklerle ve zorluklarla kendilerini hazırlar ve yüksek dağlarda, enğin ovalarda hiç şikâyet etmeden çok sert ve şiddetli soğuklara dayanmağa alıştırdı. Hayatın çeşitli zevklerinden kendilerini yoksun bırakmak suretiyle yaşamaları, alışıkları kanakkâr durum, onlara aynı zamanda ruhi ve ahlakî kuvvetler kazandırdı. Bu terbiye; Çerkeslerin en aslı sıfat ve en iyi meziyetleriyle bezenmelerine amil oldu. Onları çok kudretli bir millet yapıp. O kadar ki en eski asırlardan beri şu Atasözü onlar için bir özellik olarak yayıldı:

«USANMA VE YERİS BİMEYEN ANTLAR»

Gerçekten eski Anlılar; hayırlı işleriyle, çalısanları ve gabaclarındaki tehannülleriyle tanınmışlardır. Ancak uzun süre yıkımlara, barbar milletlerin saldırısı ve zulumlarına uğradıktan sonra durumları bozuldu. Eski becerikliklerinden, güzelel yaşayışlarından büyük bir kısmını kaybettiler. Kendi yurtlarını bırakmağa, saldırıların şerrinden kurtulmak için dağlara, sık ormanlara uzak ve geniş vâdilere sığınarak korunmağa zorlandılar. Bazan hayatlarını aylarca ve yıllara göçlerde, kurak yerlerde geçirmeğe mecbur edildiler. Bu durum onların gerilemelerine sebep oldu. Böylece ahlakları bozulmağa, âdetleri değişmeğe başladı. Ayrıca

Mogol, Tatar, Kalmuk ve diğer vâhşi kavimlerin sık, sık saldırılarının kendi üzerlerinde bıraktığı izleri de buna katmak gerekmektedir. Onlardan baskıların, zulümların, işkencelerin çeşitlerini gördükler, öldürüldüler, yer yer yurtlarından kovuldular, yağmalanma maruz kaldılar, sözün kısası insan gücünün yetmediği tür ki zulümlere uğradılar.

Zulümün teacdidinin hüküm sürdüğü, huzur ve düzenin yok olduğu o karanlık çağlardaki durumları anlattığımız gibi idi. Harplerle kavgalar içinde yuvarlanıp gitmenin neticesi olarak zata uğradılar, ruhları da eski gücünü kaybettiler. Onunla öğündükleri ve temayüz ettikleri ahlaki faziletlerini yavaş yavaş kaybettiler, fakir düştüler, çalısmayı ihmal ettiler, kendilerini tembelliğe unuttular. Hristiyanlık zamanında Yunanlılardan öğrendikleri sanat ve ilimleri unuttular. O kadar ki bu gün en mütevazı, en fakirce kulibelerde barınmaya katlanıyorlar, en basit gıda şekilleri ile geçiniyorlardı.

Eski Adige (Çerkes)ler savaş kudreti ve maharetleriyle eşsiz birnicikleriyle güzel boy, boslarıyla civarlarında yaşayan milletlerin hayranlığını celbederlerdi. Ata binmeye ve at terbiye etmeye düşkün idiler. Tam atlarını koştururken hiç birlatan atılmaktan ve ayın sıtrat içinde tek ar ata binmekten bu birniş şeklinde iken yerden bir yüzük, yada madeni bir para kapıp almaktan aciz değildi. Aynı zamanda yaydan ok atma ve oku hedefine ulaştırmak ve uzun mızrakları fırlatmak hususunda üstün meharret gösterirlerdi. Bu günde silah edinmek ve silahlarla övünmek ve bunlarla süslenmek yaşlılarımızın ve gençlerimizin birtecik vazifeleri, işidir. Güzel ve iyi bir tüfek veya emsalsiz bir kılıç edinmek ve silah büyük bir asker sayar. Derler ki, bizim atalarımız silah taşımak ve silah kullanmak hususunda meharret kazanmayı ödevlerinin en büyüğü sayarlarmış. Çünkü taşıyanlarına hareket halinde boy, pos ve güzel bir endâm verir konuşmasında sıtrat kazandırır.

Çerkesler; toplantılarda, dış görüşlerini ihmal ederler, kılık kıyafetlerine kıymet vermezlerdi. Hatta bazıları meclislere ve toplantılara tozlu veya iş elbisesini değiştirmeden gelirler, kendilerine geçi düzen vermezlerdi. Böylece ihmalci bir vaziyette buralara devan edenler muhaze edilmezlerdi. Bize korşubük eden milletler, vücudumuzun temasibünü, boyumuzun uzunluğunu, erkeğe davranışlarımızı överler. Fakat yüz simamız bilhassa işçi tabakamızın siması sılav milletlerin simalarını andırır.

Adige (Çerkes) ler harbe girince, komutanlarını kendi aralarından seçerler ve doğtüşen birliğin idaresini onlara verirlerdi. Çok zaman atlı olarak savaşırldı. Takip edcekleri belli bir programları bulunmaz ve aynı zamanda özel veya belli kaidelere bağlanmazlar. En son zamanda dahi kendi insiyatiflerine ve karar süratine güvendikleri, kendilerini kucağılayan durum ve şartlara göre hareket eden komutanlarına itaat ederlerdi. Bu komutanlar da her hangi bir şeyden sakınmazdı ve ona karşı gerekli tedbir almaya bilmemekle beraber cidden çok büyük kudret ve cesâret sahibi idiler.

Çerkesler; yalnız savaş kudreti ile ün vormüş değillerdi. Fakat onlar belli cesaretleriyle, silâhlarıyla ve sonsuz merdiklikleriyle daima övünürlerdi. Savaşta korkaklık gösterene veya ölüm korkusuyla kaçana hakaret ederler, ona pis bir takke giydürürler, ayuz bir ata bindirirler, arkasından el çırparak halka teşhit ederler ve en sonunda da en az iki öküz vergi vermeğe mecbur ederlerdi. Bu ceza idi. Cesur olanlar ise ordunun ön sıralarında yer alırlardı. Bunlar ansızın düşmana hücum ederler ve ilk taarruzda ve az bir zamanda düşmanı perişan ederlerdi. Bundan ötürü Avar Hanları bunları ordunun başına basma alır ve savaş; dâha baştan kazanmak için bunların yardımından faydalanırlardı.

(Devamı Var.)

KAFKASYALLARIN MEDENİYETİ

Yazan : Arthur BYHAN
(Gegen Sayıdan Devamı)

II

Çeviren : Yahi CANBEK

manda), Sürütler yukarı me'ralarda, Çegeyada olduğu gibi ancak yaz aylarında kalabilirler. Senenin diğer kısmını erkekler ekeriyse kadınların ve çocukların refakalarında HAZER denizi kıyıları havzasında yahut güney steplerinde basit saz kulibelerinde yaşayarak geçirirler.

Arazi şartları; tarlaların taraca halinde, bazan pek küçük ve taş duvarlarla desteklendiği—Avusturyanın KARST'ında olduğu gibi— ve suni olarak sulandığı Batı ve İç Dağıstandaki araziye nazaran, doğuda ve güneyde KURI ve DARGU'Alarda ziraat için daha mümkündür. Bununla beraber o'vadan idhal edilmedikçe bu mülkünün halkını beslemeye mahsulü kâri gelmez. Mahsulü (buğday, darı, ve arpa) orakla biçilir; döğene döğülür. ANDİf'er döğeni kışın suni olarak sulanmış buzlu sathlardaki harmanlarında kullanırlar.

Ekonomik bakımdan büyük bir rol oynamayan balık avı (alabalık) ve kara avı —ki Avarlar hâlâ tavşan, sütlün ve keklikleri şahin kullanmak suretiyle yakalıyorlar— yapılır ve eğer şartlar müsaitse Avarlar ve Kuriler de arcolığa da rasırlar.

Çegeenlerin beslenmesinde günlük yemek istesi : Mısır, darı yahut arpa unundan galata, süt, peynir, soğan, otlar, nadiren buğday ekmeği, et, yumurta, ve yazın da bol bol meyve. Vaktiyle bol miktarda sıyah bira içiyorlardı. Rus tesiri çay ve semaver kullanmasını geniş bir şekilde artırmıştır.

Leğiller tamamen basit bir şekilde yaşarlar. Yani bütün gün arpa ve bataklık baklısı unundan yapılımsı kara ekmeğe, peynir ve soğan yerler. Toplantılarda başlıca yemek: Ekşimemiş arpa, darı mısır ve bakla hanurundan yoğurtlarla keşilmiş; sonra pişirilmiş, süzülümüş ve içine tuzlu peynir, sarımsak, sirke veya ekşimikten birisi katılmış bir nevi makarnadır (KHEKAL). Ekmeğe; pişirme çukurunda pişirilir. —Kille sıvanmış, kömürle doldurduktan sonra bir kapakla kapalıdan bir çukurdur ki Gürcü firmının iptidâi şeklidir.—

Sürütleri ovada otlayan köylerde, kışın bol bol kurutulmuş koyun eti yenilir. Alışılmış içki: Süt ve sudur. Bayram günlerinde ince buğday galataları, pilav, etler, tatlılıklar (misal olarak pekmez) istihlak edilir. Rakı, elma şarabı, yahut pişmiş şarap ve nadiren de bira içilir.

EL SANATLARI EKONOMİSİ — An'anevi el yazmalarına göre (ÂDAT), işler erkekler ve kadınlar arasında taksim edilmiştir: Erkekler bina inşaatı, tahta kesme ve biçme, hayvan bakımı, avcılık, koyun kırıpma, güt sürme, ot biçme, buğday dövmeye gibi zahmetli işleri görürler. Kadınlar; ev işleri, çocuk bakma, süt sağma, tezek kalıplama, yün temizleme, mahsulü orakla biçme ve tahta güğümünde (30 cm çap, 60 cm yükseklik) veya bakır güzel testilelerle su getirme işlerini yaparlar.

Dağıstanda kadın el sanatları mamulleri şunlardır: Altın ve gümüş iplikle kadife, ipek, meşin üstüne işlemler, halı kumaşından (PALAS) elbise torbaları ve heybeler, hububat ve ün için keçi tüyünden sert torbalar, tabanı kalın yün gorpaplar, ipker ve keçi tüyü yahut yünden kurdelalar, semer altılıkları ve keçe çizmeler yahut işlenmemiş kumaşlar, koyun ve keçi tüyünden buktülerle dokunmuş halılar —TSAKHURLARDA tüyleri hususi surette uzundur. ANDİLER de kaba kumaştan kolsuz mantolar. ANDİLER, KUZEV AVARLARI ve DARGAV'Alarda deve, koyun ve keçi tüyünden LEZGI denilen kaba ve ince kumaşlar— yapılır. Çegeen kadınları elbise için (T S O K A) ince kumaşlar, keçe örtüler ve halılar da yaparlar.

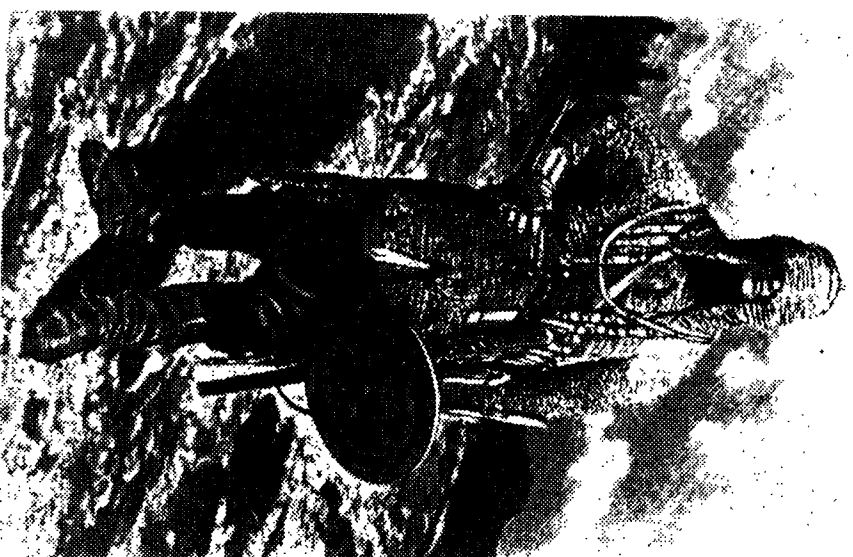
Çeçenlerde hemen hemen sanatkâr yoksa da, buna mukabılı acem (İran) ve Tatar tesirinin neticesi olarak, Gırcıstanda olduğu gibi, Dağstanda da bol miktarda sanatkâr mevcuttur. Bu sanatkârlar - ekimemiş muntıkaların dışına, Kafkas ve Rus şehirlerine - çalışmak maksadıyla muvakkaten hicret ederler. Böylece ANDI çevresi duvarcular, taş yonucular, dilger ve çilingirleri; meyvencilik, bağcılık ve hemen hemen zirnat yapılmayan Gazıkumuk (Lek) çevresi de bilhassa mücevherci, bakır üzerine işleyici, silâhçı ve kalaycıları temin eder. Küçük el sanatları olarak KURİ'lerde mezar ve değirmen taşları imâlî, DARGVA'lerde şehirlerde çanakçılık, dilgerlik ve marangozluk yapılır. AVAR memleketinin kuzeyinde G U N I B çevresinde eğer kafesleri, DARGVA, ANDI ve KURİ'lerin bazı muntıkalarında kaskıklar, un, tuz v.s. kapları imal edilir. Müzik aletleri KAYTAKH (Dargva) muntkasında, piring ve nikel telli tahta müzik aletleri de AVAR memleketinin kuzeyinde imal edilir. Debbaglık, kunduracılık ve kütükçülük GUNİB (Avar) muntkasında DARGVA, LAK ve KURİ'lerde meşhurdur.

Bakırcı ve tenekecilere bilhassa LAK'larda çokça ve GUNİB ve ANDI çevresinde de nadiren rastlanır. Toplanıcı demirelere DARGVA'larda, GUNİB çevresinde, LAK'lar ve doğu KURİ'lerinde görülür. Mücevherlere hemen her tarafta rastlanırsa da bu mesleğin merkezi KAYTAKO — Tabasaran çevresidir. Bu muntıkada kemerler, kemer tokaları, yüzükler, tiftin tabakaları, baslon topuzları, kama, kılıç, tabanca işlemeleri, süs eşyaları, boynuz, fin dişi, sedet ve çelik üstüne kakmalar, dökmüş işleri yapılırsa da sonuncusu Rusyadan girmiştir. 16. ıncı asırda zikredilmiş olan KUBAÇI silâhçıların eskiden büyük bir şöhreti vardı. (Tabanca KUBAÇI, Arapça SARAHHKARAN — Silâhçı, esas isimleri OGVUGAN, Ermenice UGBUK isminden ve eski Arnavutların AGOFAN isminden gelirdi). Bu havalide ve DARGVA'ların, LAK ve AVAR'ların diğer köylerinde hâlâ bugün bile kılıç ve kama namluları ile tüfek imal edilir. Fakat bu meslek iç mücadelerin ve savaşların (Ruslar'a) hıtanında ehemmiyetini kaybetmiştir. Kılıç ve kama namluları vaktiyle büyük miktarda Rusyadan idhal edilirdi. LEZGİ'lerin eski demir ve at nallarından yapıldıkları tüfek ve kılıç namluları ile mızraklarının, Rusyadan idhal edilenlerden daha iyi oldukları söylenebilir.

Macaristan ve Solingende bir kaç Avrupa eski namılı gelişimin kazalar neticesi ele geçmesi — Ehdemozyadan Fasta kadar bütün doğuda silâh ticareti ve mübadalesi yapılıyordu — eski sanatkârların bir tarzda imalâtta bulunmaları, gelişme şekillerinin ve süs motiflerinin İran-Tatar menseli olmalarına rağmen, ilk silâhçıların Türkiye yoluyla Avrupalardan (FRENÇİSTAN: Franklar memleketi, Fransızlar) geldiği efsanesini ortaya çıkarmıştır. Âdet ve araneler sebebiyle muhafaza edilen eski eşyalar ve eski bina kalıntılarını süsleyen yontma eserler de İran-Tatar menşesine delalet ederler.

N A K I E T M E — Kafkasyanın bu doğu kısmında, yamaçların son derece sarp ve arazinin müsait olmamasından ötürü, yük nakliyatı son derece güçtür. Yüksek dağlardaki meskün yerlerin çoğuna ancak semerli hayvanlarla ve dar yollardan erişilebilir ve Arnavutlukta olduğu gibi kayalık zirveler dik bir şekilde indikleri, nehirler hiç bir yol vermediklerinden bazı yerlere kazıklar çakılır, üstüne çalı ve taş döşemek suretiyle doldurulur.

Doğu Dağstanda, Acem (İranlı) — Tatar menseli bir kaç eski taş köprüünün dışında iki çesit tahta köprü bulunur. İki yakut üç kırışten yapılmış, kıyıları

(Orta Çağda Bir Çeçen Savaşçısı)

ince sınıklarla korkuluklu veya korkuluksuz, ortada ufki, kıyılarda dik bir şekilde meyilli, sadece sızari ve yayalar için kullanılabilen geçitler yahut destek ayakları birbirinin üstüne dikrey bındırılmış, döşemesi kırış katlarından ibaret cumba tertibi köprüler...

Dağ yollarında yükleri ve insanları atları, ova yollarında üstü örtülü iki tekerlekli, kenarları parmaklıklılı öktüz yahut mandaların çıktığı, sürücüsünün ayaklarıyla araba okuna dayandığı arabalar naklederler. Köprü yokluğundan tekerlekler çok büyük çapta, bir çok, ispiilerden tesekkülü eder, jantılar çok parçalı (Rusyada tek parçalıdır) ve umumiyyetle çok geniştir.

C E M i Y E T V E A İ L E — Ne Çeçenler ve ne de Lezgilerde sınıf farkı yoktur. Vaktiyle evlenerek yahut azat etmek suretiyle vatanı daş olmuş, savaşta esir alınmış köleleri vardı. Çeçen halkı (NAKHÇE) dallara yahut cemiyetlere (TAYPA) bölünür ve bu cemiyetler sekenseshin aynı aile (soy) adını taşıdığı, dolayısıyla aynı büyük alideden indikleri köylerde (Avul) bulunur. Yaşlıların aile

ve cemiyette büyük nüfuzları olup geleneklerine (ADAT) ve dini kanunlara (ŞE-RIAT) göre kendilerini ayarlarlar. Birbirlerine büyük bir saygıyla muamele ederler, o kadar ki, aliede babanın öfkesi oğlunun intiharını imhaç edebilir.

Evlennme kanun kaidelerine (ADAT) göre yapılır ve bu kanun bir çok eski âdetler arasında pek iyi bir şekilde muhafaza edilmiş benzemiyor. Ummurriyetle, erkek bir kadın alır. Genç kız ve babası tarafından daratılığa uygun görüldüğü takdirde erkek, az bir satın alma ücreti (Başlık) öder. Avarlarda, her genç kız, arzusuna göre bir koca seçmek hakkını haiz olup, erkeğin evine gittiğinde, evlenmeğe mecburdur. Genç kızların kaçırılması And'lerde nadiren vuku bulur.

Dido'lerde, hususi bir âdet vardır: Nişanlı erkeğin iki arkadaş kızın evine girer. Başına bir koyun postu atıttıktan sonra onu sokağa şüklerler, bu esnada halk; nişanlısının evine gelinceye kadar kadının yüzüne gamur atarlar. Tindi, And'lerinde başka bir âdet daha vardır: Nişanlı kız, uzun sırtıkların ucunda meş'aleler taşıyan kadınlar ve silahlı erkekler refakatında, beygirle dolacaktır. Aynı şekilde dolayan erkeğin kaflesine tesadüf edildiğinde, bir döğüş taklidi yapılır. İki taraf almaya ve karşılıklı olarak meş'aleleri devirmeye gayret eder. Bu arada nişanlı kız; arkadaşları tarafından erkeğin refakatçılara teslim edilir. Bunlar da kız erkeğin evine götürülür. Yanındaki gardiyan vazifesi gören iki arkadaşla birlikte bir döğüş yapmağa mecburdur.

Dido'lar, vaktiyle Büyük Ruslarda olduğu gibi, kendileriyle kan arkadaşlığı olan kadınlarla evlenebiliyorlardı. Aynı adet Kuruş Kur'lerinde halen vardır.

İnguşlarda, büyük oğul, babasının ölümünde, kendi annesi harif olmak üzere, diğer karılarına da tevarüs eder.

Kadın örtünmez, evinde büyük bir hürriyet içinde, iyi bir muamele görür. Çeyzini yerleştirir, miras alıp verebilir. Boşanma çok kolaydır. Ya koca boşadım der, yahut kadın evine kaçar. Avar kadınları; kendilerine ihanet ettiklerinde, kocalarını öldirebilirler ve buna mukabil koca suçlu karşını hançerle öldirebilir. Günahla sevkemek de kan ile ödenir. Bununla beraber isterse bu işi bir bedel karşılığında affedebilir.

Cocuklar; çok uzun zaman, 5-6 yaşlarına kadar meme ile beslenir. Orjinal Çeçen isimleri halâ müsüman (arap) isimleri tarafından berahaf edilmemiştir: Erkek isimleri ekseriyetle hayvanlar alemine atılır Kurt (Bors), ayı ÇEBURRS), tavşansan (PAGAL), kartal (ERSU), atmaca (LEG), güvercin (KHOKŞI), köpek (POE), domuz (KHAKA). Kadın isimleri: Çiçek (DZIESOK), MALEYKA, bir dana ile dolayan (ASIR-FAKHARA), bir köpeğe binip dolayan (OSITALI-FAKHARA). (devamı var)

MÜZİK YAYINI

Anman (Ürdün) radyosu her hafta Çerkesçe müzik yayını yapmaktadır. Hemşerilerimizin faydalanmaları için ilgili radyonun yayın saatini bildiriyoruz.

Günü Saati Dalga uzunluğu
ÇARŞAMBA 16:30 Kısa dalga 31 metre

HİKAYE :

KONCHUK'UN UÇURUMU

Yazan: Kadir İ. NATHO

Çünün birinde İhtiyar Hatuk'u KONCHUK vadısının kenarında oturmuş, uçurumun dibinden fırlatarak hızla akan PSIHIZA nehri'nin köpüklü sularına bakarken bulduk. Neşeyle selâm vererek etrafını aldık. O selâmımızı aldıktan sonra aniden sordu:

— Bu yerin ismini biliyor musunuz çocuklar?

— Konchuk vadisi. Diye hep bir ağızdan cevap verdik.

— Fakat Konchuk'un kıym olduğunu ve onun neler yaptığını da biliyor musunuz? diye tekrar sordu.

Biz de onun hakkında fazla birşey bilmediğimizi itiraf ettik.

— Oyleyse dinleğin çocukların diyerek anlatmağa başladı: «Uzun yıllar önce bizim Çerkesya hür ve bolluk içerisindeyken, halkımız fakirlik ve köleliğin ne olduğunu bilmezdi. Bu bolluk ve serbestiyet rağmen halkımız hiçbir zaman tembellik ve serkeşliği benimsememi. Çünkü geleneklerimiz halkımızın iyiliği için çalışmağı ve dürtüst olmanın gerektiğini emrediyordu.

Topraklarımız üzerinden biricilerimiz meteorlar gibi akışarak hürriyetlerini eşsiz kahramanlıklarla savundular ve hayatlarına yeni, yeni şan ve şerefler kattılar. Evde oturan kızlarımız ev işlerini gömmekte, misafirleri ağırlamakta birbirleriyle yarış ettiler. Onları nezaket ve saygıyla karşılaşıp, kahramanlar için birbirinden güzel ve eşsiz mihli elbiseler dikip, işlediler.»

«Binciciler arasında en sessiz olan KONCHUK kahramanlar arasında şimgesk gibi parladı. Nafisat; güzelliğın timsali olan kız da yıldızların arasından ışıldaayan ay gibi parladı.»

«Bu iki gençin, Nafisat ve Konchuk'un birbirlerine aşık olması kaçınılmaz bir olaydı. Pek yakında birbirleriyle evlennemnin tatlı hayali içinde nişanlandılar.» «İşte bu sıralarda Azov bölgesinden bir prens Konchuk'un yakınlardan birisini ziyarete gelmişti. Ünlü misafir şerefine Nafisatın da katıldığı bir gece tertiplendi.»

«Gecece Azov Prensi gizleyemediği bir hayranlık içerisinde yanındakilere sordu.»

— Bu kız kimdir?

— Konchuk'un nişanlısı. Diye cevap verdiler.

Prens ısrarla ve kendinden emin bir tavırla tekrar sordu:

— Ağırlığı nedir?

Hazır bulunmalar prensse gülmekle karşılık verdiler.

Prens utanmış, fakat kızın güzelliği karşısında adeta dili tutulmuş olduğundan sesini çıkarmadan, fakat her ne pahasına olursa olsun onu elde etmeği aklına koyarak oradan uzaklaşmıştı.

Bir süre sonra da işlemeli kadife ve ipeklî kumaşlar, çuhalar gizlice Nafisatın babasına gitti.»

«Nihayet birgün, Nafisatın babasının evde olmadığı bir zamanda, Konchuk'un arkadaşları olduğu bilmen birisi gizlice eve girerek genç kızın kutluğuna şunları fısıldadı: Konchuk derhal sizinle evlennmek istiyor. Babanız çok haris, eğer şimdi hemen benimle gelirsiniz bir an önce babanızın istediği ağırlığı hazırlar ve sonuğ olarak onu da sevindirmiş olursunuz dedi.»

«Nafisat hemen razı oldu. O gün dayanılmayacak kadar uzun geldi. Nihayet gece çınuş ve Nafisatla kendini kağırmaya gelen atlılara sevinçle teslim olmuştu. Aldatıldığını farkında olmadan bindiği at çayırlıklan uçarcasına geçti. Fakat biraz sonra büyük bir korku ve üzüntüyle aldatıldığını anladı. Rüyadan uyanıncasına Konchuk'un kolları arasında olacağına Azov prensinin şatosunda olduğunu öğrendi.

Nafisat'ın yeni çevresine uymasına imkân yoktu. Prensin kendisi sınırlı kalmaması halinde üzerinde taşıdığı hançerini çıkarıyor ve kendisine dokunacağı takdire intihar edeceğini gayet ciddi bir şekilde ihtar ediyordu. Böylece geçen günler onun gül yüzünü soldurmuş ve bir ölü gibi sapsarı kesilmişti. Onun bu hali herkesin dikkatini çekiyordu. Kendisinin kaçırılmasında rol oynamayan köbli kalpli adam bile bundan ziyadesiyle pışmanlık duymuş ve Nafisata yardım etmeğe karar vermişti. Azov prensine yardım etmeğe zengin olabileceğini hesaplamıştı. Fakat...

«Prens ona : — Ben seni iyi bilirim, dün arkadaşlarını sattın, yarın da birisi sana daha fazla alın verirse beni satmaktan çekinmezsin! Diyerek gerçeği belirtmişti.

«Hain adam bu sözleri hazmetti ve içindeki intikam ateşini körükliyerek görevinde kaldı. Bir kere ihanet ettiği için ikinci defa aynı harekete girişmek onun için zor olmasa gerekli. Bundan sonra Konçhuk'la temas kurma yolları aramaya başladı.

«Konçhuk çektiği acıların etkisi altında ve kendisine ihanet edenlerle Azov Prensinde intikam almanın ihtirası içindeydi. Bu amaçla hain adamın tehliki karışısında minnettarlık hissederek göründü. Acele ile topladığı otuz adamıyla Don nehrinin sol yakasına geçti ve oradan da doğru Azov şehrine yol aldı. Gece olmadan vardıkları şabonun çevresindeki korulukta pusuya yattılar. Gün ışığı kaybolmaya, gökte bulutlar gezinmeğe ve biraz sonra da hafif bir yağmur yağmağa başladı. Sistem Azov Prensinin şatosu bir hayalet gibi görünüyordu. Nihayet şabonun ışıkları yandı. Arkada Azov şehri alabilirdiğine uzanıyordu. Artık şehir uykuya dalmış, şatoda bir ölüm sessizliği hüküm sürüyordu. Geçen sessizliğini kalede nöbet değiştiren nöbetçilerin bağrımsmaları bozuyordu. Az sonra onların da sesleri duyulmaz olmuş ve kalemın duvarları üzerinden hain adam görünmüştü. İhtiyatlı bir şekilde kaleden hendeğe bir merdiven indirdi. Yılan gibi sifirinecek çalılığa, Konçhuk'un yanına geldi ve kulaklarına eğilerek herşeyin hazır olduğunu fısıldadı. Konçhuk ve otuz fedaisi bir anda kaleye hücum ederek nöbetçileri öldürmüştü ve diğer muhafızların uyanmasına vakit bırakmadan da Nafisat'ı kurtarmıştı. Daha sonra şato dört bir taraftan ateşe verildi. Konçhuk Nafisatı adamlarına teslim ederek acele kaleden uzaklaşmalarını ve kendisinin yapacak önemli bir işi olduğunu söyledi. Adamları şatodaki birçok eşyayı ve esir bazı kızları da kurtararak koruluğa dönmüş, buldukları yerde gizlenerek liderlerini beklemeğe başlamışlardı. Arkadaşlarının kaleden ayrılmalarını sağladıktan sonra Konçhuk yanında hain adam olduğu halde Azov Prensi'ni aramaya koyuldu.»

« — Ah şışman köpek! Konçhuk prensi bulduğu zaman böyle bağırır. Ve:

« — Arkadaşığuma layık değilmissin, artık hiddetinden kork! Diyerek kılıcını çekti.

Prens :

« — Bekle! Seninle olan ihtilafımızı sonra hallederiz, henüz vaktimiz var. Önce şu hain adama borcumu ödemeylim. Diyerek tabancasıyla hain adama nişan almıştı.

«Bir silâh sesi duyuldu ve hain yerlere yuvarlandı.

« — Bu hizmetinin mükâfâtı! Şimdi de sıra sende! Diye prens gültüledi. Konçhuk'a ateş etti. Fakat çok geç kalmıştı. Bir anda Konçhuk'un keskin kılıcı prensin başını gövdesinden ayırdı.»

«Azov şatosu alaylar içerisinde kalmış, parıçe kapılan insanlar korktu ile oraya buraya koşuyorlardı. Konçhuk bir süre alevlerin yalayarak etrafını sarıldığı prensin ölüsüne baktı. Nihayet içindeki intikam arzusu sönmüş daha fazla orada

beklemeden arkadaşlarının yanına gelmişti. Pshiza nehrinin kenarında diltlenmek için durdukları. Atlılar alarını dizginlediler. Biri Konçhuk, diğeri de Nafisat için olmak üzere iki kılıbe yapılar. Bütün gece boyunca ateş yakıp, eğlenen celer düzenlediler.»

«Fakat bu büyük bir hataydı ve ölmelelerine sebep oldu. Sabahın ilk ışıklarıyla kendilerine gelince altyüz kadar süvarinin kendilerini sarmış olduğunu gördüler. Konçhuk'un otuz suvarisi savunması güç olan düzlükte atlarını öldürerek kendilerini siper yapmaktan başka çare bulamadılar. Cephaneleri bitinceye kadar dayandı sonra da kılıçlarını çekerek düşmana saldırdılar. Konçhuk'un Nafisatı kurtarmak için düşmana teslim etmek yolundaki gayretleri ise neticesiz kaldı. Arık hiçbir kurtuluş ümidi kalmamıştı ve Konçhuk cesur bir hareketle sevgili Nafisatı kucakladı, bir eline de kılıcını alarak düşman hatlarına doğru yürüdü. Düşman şaşkına uğramış ve bundan faydalanmasını bilen Konçhuk'leri attı. Fakat karşısında nehrin sularının kaynaştığı uçurumla karşılaştı. Bir anda geri döndü Azov suvarilerinin ellerinde parlayan kılıçlarla kendilerine doğru koşuşuklarını gördü.

«Hayır, hayır, onlar çok kalabalık. Seni öldürüp beni esir edebilirler. Ne olur yapma bunu. Beni kollarıyla sar ve ikimiz birden uçuruma atlayalım. Diye yalvardı Nafisat.

Konçhuk'un kalbi sevgilisinin yalvaran sesiyle doldu. Onun yaşlı gözlerine baktı. Yanakları ıslanmış, gözleri parlıyordu. O anda herşeyi unuttu. Birden sevgilisini kucakladı ve kendini uçuruma salıverdi.

Nehrin suları her zamanki gibi dalgalanıyor ve iki sevgili köpekleri arasında olduğu halde akışına devam ediyordu.»

«İşte böyle. Diyerek İhtiyar Hatuk hikâyesini bitirdi ve yaşlı gözlerle aşağıda akmakta olan nehre baktı.

— BİTTİ —

AMERİKALI MISAFİRLER ANKARADA

Kafkasya hakkında bir eser hazırlamakta olan ve bu amaçla etihlerde bulunmak üzere Türkiye'ye gelen RICHARD E. GREEN VE eşi MARY LOU GREEN bir süre Ankarada tekkikilerde bulunmuşlar ve dergimiz yazarlarından Sayın Mehmet Ketey beyi de evinde ziyaret ederek kendilerinden bu konuda bilgi almışlardır.

MEHMET KETEY RAHATSIZ

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Disiplin Kurulu başkanı ve dergimiz yazarlarından Sayın Mehmet Ketey bey bir süredir rahatsız bulunmaktadır. Sağlık durumu henüz tamamen düzelmemiş olan kıymetli hemşerimize acil şifalar dileriz.

Abhazya da yaşayan, soylu bir ailenin
Dillere destan güzel bir kızı vardı.
Pek küçük yaşta beri and içmişti kız kalmaya,
Kızın ailesi de karşıt değildi buna.

Gebe kalınca kızları (1) üzülmeydi ana, baba

Yürekte inandırdı onun süzsüz olduğuna.

ABRSKİL (2) geldi dünyaya, inanılmaz bir hızla büyüdü,

On yıl sonra onu görenler yirmisinde sanırdı.

Güzelik ve güçten yana benzeri yoktu çevrede,

Kısa sürede üni yayıldı ülkelere.

Yurttaşlarına sevgi, düşmanlarına korku;

Bası düşenler dara, koşardı ona doğru.

Şöhret denen hastalık şımartı Abrskil'i,

Eş tutmaya başladı kendisine tanrıyı.

Kim varsa evrende canlı, istedi eğilsin önünde,

Ve baş eğmemek için kesti bütün dalları. (3)

Mavi gözler kem bakar, büyük yaparmış diye

Tüm mavi gözükleri başladı yok etmeğe;

Sonunda kuruttu kökünü AŞWBA, KATSBA (4) soylarının,

Bu haline kıznaştı tanrı onun,

Afı için kırk kere eğilmesi gerekti ABRSKİL'in,

Ama öylesine mağrur ki uymadı verilen emre

Tanrı da göz yumdu onun bu haline.

Uzun süre geçti ama uslanmıyordu,

Nihayet tanrı yakalanmasını buyurdu....

ABRSKİL kimsenin bilmediği iki yer buldu,

Karadeniz kıyılarıyla UARTZAHU (5) dağının doruğu.

Melekler yaklaşıncı aklı ARAŞ (6) kişnerdi,

Ve bir mahrumda sahibini UARTZAHHU'ya taşırdı.

Yakalanamadı yığıt, boşa gitti gıbalar

Çaresizlik içinde cadıya başvurdu melekler.

Bir an düşündü cadı, onlara fikir verdi,

Kaygan madded sirtüldü bir öküzlün derisine,

UARTZAHU doruğuna yayıp bekleddiler öyle.

Kaydı ARAŞ'ın ayağı, mağrur yığıt düştü yere,

Sıkıca bağladı melekler ve haber yayıldı ülkeye...

Çilov dağı yakınında bir mağara buldu cadı,
Üçyüz yıl kalmış bir yığıt, ancak aklı çıkmıştı.

Mağaranın bekçisi ihtiyar kadına melekler,
Nihayet aklı ile ABRSKİL'i teslim ettiler.

Zincire vuruldu ABRSKİL, başında nöbetçiler.

Aşınır ümidyle Araş her gün yaladı zinciri,

Kimseye görünmemesi için tanrı emretti kadına,

Pışman oluncaya kadar verilmeyecekti bir lokma.

ABRSKİL'in haline acıdı yaşlı kadın,

Yiyecek götürdü ama haberi oldu tanrının.

Ağır ödedi suçunu yaşlı kadın, canavar oldu,

Zincir incelendiğinde ancak ağzını açabiliyordu.

Ağzını açtığı anda ARAŞ'ın incelttiği zincir, eski halini alıyordu,

Ve zavallı ABRSKİL'in Tüm ümidi, yok oluyordu.

Mağrur yığıdın üzüntüsü esaret ve işkenceden değildi,

Yurttaşlarından haber almak onun en büyük dileği...

Kendini çok sevenlerden DYOMLAT (7) çıkmıştı yola,

Yirmi merkep yitki mım ve üç, iyi kılavuzla.

Mağaraya giren DYOMLAT yakıp bitirdi mınmaları

Yitirdiği anda umudunu buldu aradığını.

AŞWBA, KATSBA'yi sordu, açık sağı, mavi gözükleri,

DYOMLAT cevap verdi: Herşey eskisi gibi...

«ABHAZYA!» diye ineldi ABRSKİL. «Talışsız ABHAZYAM benim,

Felakete sürükleniyorsun ve zincirli ellerini...»

Mağaradan çıkmaları için öğüt verdi ziyaretçilere,

Kıyruğundan tutup, merkepleri çevirdiler geriye.

Ziyaret bitmişti artık, DYOMLAT döndü evine,

Özlemiyse yurttaşlarının ABRSKİL kaldı zincirinde...

(X) Abrskil'e Adigeler Yinij, Asetinler Amran adını verirler.

1) Yinij için bak: Kafkasya Sayı 1 sayfa 15

2) Amran için bak: Kafkasya sayı 3 sayfa 24

(1) Bu olay hakkında çeşitli söylentiler mevcuttur.

(2) ABRSKİL hakkında Kafkasyada bugün dahi çeşitli hkâyeler
halâ ağzından ağzına anlatılmaktadır.

(3) Atlılar atlarıyla ağaçlı yerlerden geçerken mecburen ağaç dalla-
rına değmemek için eğilirler. Abrskil bunu önlemek istiyor.

(4) Abazaların iki boyu.

(5) UARTZAHU dağı: Çıkılması çok zor ve kutsal bir dağ ki Kafkas-
lardadır, Mitolojik bir dağdır.

(6) ARAŞ: Abrskil'in atı. Efsanevi bir güce sahiptir.

(7) DYOMLAT: Mitolojik Kahramanlardan biri. Adige efsanesi Yinij
de adı geçen Savsriko olması muhtemel.

K A F K A S

Yazan : TARAS SHEVCHENKO

«Size de hürmet, daima buzlar altındaki lacivert dağlar,
Size de Tanrının unuttuğu büyük kahramanlar.
Mücadele ediniz, kazanırsınız,
Size Tanrı yardım eder...
Hak sizin, şeref sizin, kutsal hürriyet sizindir.
Ev sizin, çörek sizin, hersey sizindir.
Bunlar size ne hediye edilmiş, ne de dilenilmiştir.
Hiç kimse onları sizden alamaz,
Kimse de sizi zincire vuramaz!..»

NOT : Bu şiir Kuzey Kafkasyalıların büyük dostu, hürriyetsever, Ukraynalı şair Taras Shevchenko'nun «KAFKAS» adlı şiirinin bir parçasıdır.

Kuzey Kafkasyalıların Çarlık Rusyasına karşı giriştikleri büyük ve kanlı hürriyet savaşları karşısında duyulan hayranlık üzerine 1845 yılında yazılmıştır.

27 Haziran 1964 tarihinde Amerikann başkenti Wasingtong'da Amerikadaki mülteci Ukraynalılar tarafından dikilen heykelinin açılış töreni dolayısıyla şair hakkında dergimizin Temmuz-Ağustos 1964 te yayınlanan 2. ci sayısında bilgi verilmiştir.

TEŞEKKÜR

Bundan bir süre önce merhum M. Fetgeri Şöenu'nun «Kuzey Kafkasyanın şeret kaynakları» adlı kitabını bizlere gönderen A. Fetgeri Aşeni hemşerimiz bu defa da aynı yazarın «Çerkeslerin aslı» adlı eserini göndermek lutfunda bulunmuşlardır. Bu kıymetli eser için sayın hemşerimize tekrar teşekkür etmeği bir borç biliriz.

KAFKASYADAN KÜÇÜK HİKAYELER

EŞEKLE KARINCA

Bir gün karınca tuz yüklü olduğu halde ovardan dağa dönüyordu. Karıncayı gören ağ eşek ona sordu:

— Karınca, nereden geliyorusun?

— Ovardan.

— Ne var, ne yok! Orada yeşil ot var mı?

— Yeşil ot mu? Haddi hesabı yok! O kadar çok ki dizimden yurkayı İnan ki ben zorlukla yürütebildim.

Akılsız eşek sevincinden nara atarak ovaya iner. Fakat orada bir şey bulamayıp açlıktan ölür.

**

KEDİ İLE FARE

Kedinin birisi birgün bir fareyi kovaladı. Fakat kurmaz fare atık davranarak deliğe girivermişti. Akıncı fareyi aldatmak isteyen kedi ona dedi ki:

— Fare kardeş, sen çok hızlı koşuyorsun. O delikten çıkıp karşı deliğe gidersen sana bir çuval dolusu buğday veririm.

Fare gülümseyerek kediyeye şu cevabı verdi:

— İtifatına teşekkür ederim. İş az, fakat mükâfat fazla. Bun da muhakkak bir oyun var.

Ve kediyeye yüzüstü bırakarak yuvasına çekildi.

(Şimali Kafkasya Dergisi, Waşşova Ekim 1935, Sayı 18)

**

Kıymetli hemşerimiz Hikmet Aslanoğlu Gülhane Hastanesinde bir böbrek ameliyatı geçirmiştir. Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Yönetim Kurulunun üyeleri tarafından ziyaret edilen kıymetli hemşerimizin sağlık durumunu çok iyi olup hastahaneden ayrılmıştır.

Dergimiz kıymetli Ağabeyimize «geçmiş olsun» der.

Geceden Bir Görünüş
(Semiz ve Daryal Geçen Oynarlarken)

ANKARA KUZZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNİN GECESTİ YAPILDI :

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin KAFKAS Gecesi 3 Nisan 1965 tarihinde Bahçelievler Akasay düğün salonunda düzenlenmiştir. Geceye Eskişehir, Düzce ve daha başka yerden pekçok hemşerimiz katılmış, programda Kafkas millî oyunlarının gökluğn dikkatli çekmiştir. Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Folklor ekibinin gün geçtikçe olağan üstü bir seviyeye yükselmesi karşısında folklor ekibinin gösterileri dakikalarca alkışlanmıştır.

**

ANKARA KUZZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİ FOLKLÖR EKİBİ TURHALDA:

Turhaldaki kardeş Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin davetlisi olarak Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Folklor Ekibi 14 Nisan 1965 tarihinde Turhala bir gezi tertiplenmiş ve 30 kişilik bir gurup özel otobüsle Turhala giderek orada çok başarılı bir gece yapmıştır. Turhaldaki geceye civar kasabalardan, bilhassa Çorumdan pekçok hemşerimizin katıldığı görülmüştür.

İSTANBUL KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİNİN BALOSU YAPILDI :

İstanbul Kafkas Kültür Derneğinin büyük balosu her sene olduğu gibi bu sene de 13 Mart 1965 tarihinde Taksim Belediye Gazinosunda düzenlenmiştir. Sabaha kadar neşe içerisinde devam eden gecede Kafkas millî oyunları büyük ilgi toplamıştır. Havalarnın çok soğuk olmasına rağmen gecede kalabalık bir davetli gurbununun hazır bulunması Kafkas gecelerine olan ilgiyi anlatmıştır.

**

İSTANBUL KUZZEY KAFKASYA KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİNİN KONGRESİ YAPILDI

İstanbuldaki Kuzey Kafkasya Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin yıllık kongresi 28.Mart.1965 tarihinde demek lokasında yapılmıştır. Yeni yönetim kurulu aşağıdaki zevattan ibarettir:

YÖNETİM KURULU

Rasih Savaş (Başkanı), Murat Dikmen, Zeki Özdemir (Başkan yardımcıları), Yılmaz Nevruz (Sekreter), Abdullah Saraç (Muhasep), Haliz Özkan (Veznedar), Musa Ramazan, Mehmet Korkmaz, Mustafa Bestoy, Mehmet Baykal (Üyeler), DENETLEME KURULU: Nuri Ersoy, Fazıl Karguz, Rasit Öztürk. DISİPLİN KURULU: Mehmet Çekic, Mehmet Öztürk, Necip Öztürk. Dergimiz Yeni Yönetim Kuruluna Başarılar diler.

DERNEĞİMİZİN BAHAR GEZİSİ

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği 1.Mayıs.1965 tarihinde büyük bir gezi tertiplenmiştir. Bu sene gezi yeri olarak Ankaramın İKİZCE bucağı seçilmiş, bucağıdaki hemşerilerimizin davetleri de göz önünde bulundurularak özel otolarla 60 kişilik bir gurupla bucağıya gidilmiştir.

Bütün gün orada çeşitli eğlenceler düzenlenilmiş, gece ise Ankaradan giden folklor ekibimizin millî kıyafetlerle yaptığı oyunları büyük ilgi toplamıştır.

Ankaradan bucağıya giden hemşerilerimiz orada kalındığı sürede ikizcillerin kendilerine karşı gösterdikleri misafirlik ve ligiden dolayı büyük memnuniyet duymuşlardır.

Dergimiz hemşerilerimiz adına ikizcillere teşekkürü borç bilir.

TEŞEKKÜR

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin Turhal gezisinde gerek Turhalda kalındığı sürece, gerekse oradan ayrılırken bizlere karşı gösterdikleri yakın ilgi ve misafirperverlikten dolayı duyulan memnuniyet sonsuzdur. Turhallı hemşerilerimizin bizleri ağırlamak için adeta birbirleriyle yarış etmeleri Yönetim Kurulu üyelerimizin de dahil olmak üzere bütün ekip elemanlarımızı çok mütebassıs etmiştir. Bu amaçla hemşerilerimize dergimizin aracılığıyla teşekkür edilmesi istenmiştir. Başta dernek başkanı olmak üzere bütün hemşerilerimize teşekkür ederiz.

**

Turhaldaki Kafkas gecesine katıldıktan sonra bizleri çoruma davet eden, gerek Turhalda ve gerekse Çorumda kaldığımız sürece bizlere büyük yakınlık gösteren Çorumlu hemşerilerimizden Davut Özdemir, Ahmet Uysal ve Hamit Kaplan beylere, Kargıdan özel surette geceye katılan Dursun Yaman Hürmuğluna arkadaşlarımız adına teşekkür ederiz.

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE

Kafkasya Kültürel Dergimiz, altıncı sayısından itibaren birinci cildini tamamlamış bulunuyor. Deneme niteliğindeki bir yıllık yayından sonra siz okuyucularımızdan aldığımız kuvvete güvenerek yayıncımızı devam ettirmek zorunluğunda dayız. Bizlere gösterilen ilgi ve yardım karşısında hemserilerimize daha faydalı olmak azmindeyiz. Bu amaçla yedinci sayımızda yapmağı tasarladığımız yenilikleri okurlarımıza şimdilik açıklamak istemiyoruz. Yalnız şükadarnı belirte- lim ki dergimiz yedinci sayısından itibaren orijinal ve bir- çok yeniliklerle karşınıza çıkacaktır.

Bundan önce olduğu gibi okurlarımıza hizmet etmemiz ancak onların bizleri desteklemeleriyle mümkün olabilecektir. Aksi halde çalışmalarımız verimsiz olmaya mahkumdür. Bu sebeple ikinci yıllık abone bedeli olan ücretlerin yeni ad- resimize ve vaktinde gönderilmesini bilhassa rica ediyoruz.

Dergimizin yıllık abone ücreti yine 12 liradır.

Abone ve her türlü yazışmaların aşağıdaki adrese yapıl- masını bilhassa önemle rica ederiz:

İZZET AYDEMİR

EMEK MAHALLESİ, 75. Cİ SOKAK NO: 61/5

**BAHÇELİEVLER
ANKARA**

DİKKAT

DERGİMİZİN BİRİNCİ CİLDİNİN 1,2, ve 3. cü SAYILARININ MEVCUDU KALMAMIŞTIR BU AMAÇLA BU SAYILARIN İSTENME- MESİNİ RİCA EDER, BİRİNCİ CİLDİMİZİ ALMAK İSTEYEN HEM ŞERİLERİMİZE 20. T.L GÖNDERDİKLERİ TAKDİRDE DERGİLERİNİ CİLTİİ OLARAK ADRESLERİNE POSTALAYACAĞIMIZI BİLDİRİRİZ.

DERGİMİZİN YENİ ADRESİ

«DERGİMİZİN YENİ ABONE VE YAZIŞMA ADRESİ AŞAĞIDADIR. BUN DAN BÖYLE OKUYUCULARIMIZIN BÜTÜN YAZIŞMALARINI BU ADRESLE YAPMALARINI ÖNEMLE RİCA EDERİZ.»

A D R E S

**İZZET AYDEMİR
EMEK MAHALLESİ 75. Cİ SOKAK NO: 61/5**

**BAHÇELİEVLER
A N K A R A**